

KÄSI KÄDESSÄ

Ohjevihko näkövammaisen nuoren tarpeiden
huomioimiseen rippileirillä.

Lauri Marjamaa, Kalle Peranto & Susan Rinne

E35nsosn

Opinnäytetyön raportti

Syksy 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) – kirkon nuorisotyönohjaaja

TIIVISTELMÄ

Marjamaa, Lauri; Peranto, Kalle & Rinne, Susan. Käsi kädessä: Ohjevihko näkövammaisen nuoren tarpeiden huomioimiseen rippileirillä. Pieksämäki, syksy 2016, 71 sivua, 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto. Sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön produktiona oli ohjevihko näkövammaisen nuoren tarpeiden huomioimiseen rippileirillä. Ohjevihko on tarkoitettu erityisesti rippikoulun työntekijöiden käyttöön. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän kanssa, ja aihe on lähtöisin yhteistyötaholta. Opinnäytetyön tavoitteena oli tukea kirkon työntekijöitä näkövammaisten nuorten kanssa toimimisessa ja edistää integraatiota rippileirillä. Opinnäytetyön viitekehyksenä toimivat rippikoulu, näkövammaisuus, integraatio ja osallisuus.

Ohjevihkon tekoprosessi koostui suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Ohjevihkon suunnittelussa hyödynnettiin kirjallisuutta, Internet-lähteitä ja asiantuntijahaastatteluja. Ohjevihko sisältää perustietoa näkövammaisuudesta ja ohjeita näkövammaisen tarpeiden huomioimiseksi pedagogiikan, hengellisyyden ja vapaa-ajan osalta. Vihko sisältää edellä mainittuihin asioihin liittyviä konkreettisia esimerkkejä.

Kesän 2016 aikana ohjevihko oli käytössä kahdella Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän rippileirillä, joihin osallistui näkövammaisen nuori. Ohjevihkosta saatu palaute oli positiivista ja ohjevihkoa tullaan hyödyntämään myös jatkossa.

Avainsanat: kristillinen nuorisotyö, rippikoulu, näkövammaisuus, integraatio, osallisuus, produktio

ABSTRACT

Marjamaa, Lauri; Peranto, Kalle & Rinne, Susan. Hand in hand: Instruction booklet consideration for the needs of the visually impaired young. Pieksämäki, autumn 2016, 71 pages, 2 appendices.

Diaconia University of Applied Sciences, Pieksämäki Campus. Degree program in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the thesis was to make production for Christian youth work. The production was an instruction booklet for the Christian church youth workers. Our cooperation partner was Turku's and Kaarina's parish union and the thesis's main idea came from there. The goal of the booklet was to support employees of the Christian church with their work with the visually impaired young and improve their integration in a confirmation school camp. The framework of the thesis consisted of the confirmation school, the visually impaired, integration and participation.

The making process of the instruction booklet consisted of planning, implementation and evaluation. The planning utilized literature, Internet sources of supply and expert Interviews of Christian church youth workers. The instruction booklet contains basic information about visual impairment and guidelines on consideration in pedagogy, spirituality and leisure. The booklet contains concrete examples of the above-mentioned cases.

At the summer of 2016 the instruction booklet was used in two of Turku's and Kaarina's parish union's confirmation camps with the participation of visually impaired young. Feedback received from the booklet was positive and the booklet will be utilized in the future.

Keywords: Christian Youth Work, confirmation school, visually impaired, integration, participation, production

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA ODOTUKSET	7
3 NÄKÖVAMMAISUUS	8
3.1 Näkövammaisuuden määrittely	8
3.2 Näkövammaisuuden yleisyys ja näkövammaisuus Suomessa.....	9
3.3 Näkövammaisten vuositilastot 2014.....	9
3.4 Suomen evankelisluterilaisen kirkon näkövammaistyön historiaa.....	10
3.5 Näkövammaiset rippikoulussa.....	11
4 NÄKÖVAMMAN VAIKUTUKSET	14
4.1 Näkövammaisen yleisimmät apuvälineet ja esteetön ympäristö	14
4.2 Näkövammaisen opiskelutaidot ja niiden tukeminen	16
4.3 Näkövammaisen kohtaaminen ja vuorovaikutus	18
5 RIPPIKOULU	20
5.1 Mitä varten rippikoulu on?	20
5.2 Rippikoulun rakenne ja tavoitteet	22
5.3 Pedagogiikka.....	23
5.4 Hengellinen elämä	25
5.5 Musiikki.....	26
6 PRODUKTIO.....	28
6.1 Aiheen valinta ja aloitus	29
6.2 Ohjevihko	31
6.3 Työelämäyhteistyö.....	32
6.4 Produktion arviointia	34
6.4.1 Työntekijöiden näkökulma.....	34
6.4.2 Leiriläisen näkökulma	36
6.4.3 Kesätyöntekijän raportin antama näkökulma.....	37
6.5 Produktion markkinointi ja jatkokehittäminen	38
7 POHDINTA	40
7.1 Eettisyys.....	40
7.2 Johtopäätökset ja Produktion onnistuminen	42
7.3 Ammatillinen kasvumme.....	43

LÄHTEET	46
LIITTEET	50
Liite 1: Käsi kädessä: Ohjevihko näkövammaisen nuoren tarpeiden huomioimiseen rippileirillä	50
Liite 2: Haastattelun lupalappu	78

1 JOHDANTO

Kuka on näkövammainen? Kuinka rippikoululeiriä voitaisiin soveltaa paremmin näkövammaisille nuorille sopivaksi? Kuinka näkövammaisen tulisi huomioida rippileirillä? Mitä asioita tulisi ottaa huomioon ja miksi? Näihin kysymyksiin pyrimme vastaamaan tässä opinnäytetyön raportissamme ja produktiossamme.

Ohjevihkomme nimi on Käsi kädessä. Nimellä on tässä suhteessa monta merkitystä. Ensinnäkin se kuvaa näkövammaisten opastamisessa käytettävää otetta. Toiseksi nimi kertoo yhteistyöstä ja siitä, että hyvä leiri syntyy ohjaajien, isosten ja leiriläisten yhteisestä panoksesta. Kolmanneksi vihkon nimi kuvaa Jumalan läsnäoloa rippileirillä ja sitä, että jokainen voi tarttua Jumalaa kädestä ja luottaa johdatukseen. Ohjevihkomme on kokonaisuudessaan raporttimme lopussa liitteenä.

Tässä opinnäytetyömme raportissa käsittelemme näkövammaisuutta, sen vaikutuksia opiskeluun ja liikkumiseen sekä näkövammaisen kohtaamista. Näiden lisäksi tuomme esille näkövammaistyön historiaa pienessä mittakaavassa. Koska ohjevihkomme on suunnattu erityisesti rippikouluun, käsittelemme raportissamme myös rippikoulua keskittyen sen tarkoitukseen ja tavoitteisiin. Tuomme myös rippikoulun näkövammaisten näkökulmasta esille.

Raporttimme viimeisimmissä luvuissa käsittelemme ohjevihkomme työstämisvaihetta ja siitä saamaamme palautetta. Kesän 2016 aikana ohjevihkomme oli käytössä kahdella rippikoululeirillä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymässä. Sieltä työntekijöiltä saamamme palautteen perusteella arvioimme ohjevihkomme tarkoituksenmukaisuutta, hyödyllisyyttä ja mahdollisia kehittämisajatuksia.

Pohdinnassa käymme läpi opinnäytetyöprosessiamme kolmesta eri näkökulmasta; produktiomme eettisyyden, johtopäätöksien ja produktion onnistumisen sekä ammatillisen kasvumme näkökulmista. Lisäksi tuomme esille yhteistyömme onnistumista sekä ryhmänä että työelämän yhteistyökumppanimme kanssa.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA ODOTUKSET

Opinnäytetyömme päätavoitteena oli luoda ohjevihko työelämän yhteistyökumppanimme Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymälle. Ohjevihkon tarkoituksena on tukea seurakunnan työntekijöiden työtä näkövammaisten nuorten parissa. Tavoitteenamme oli luoda materiaalia rippikoululeirin eri kokonaisuuksiin. Ohjevihkomme avulla mahdollistetaan ja tuetaan näkövammaisen nuoren osallistumista näkevien nuorten kanssa yhteiselle rippileirille.

Produktiomme ja koko opinnäytetyömme tavoitteena on saada aikaan muutosta rippikoulun leiriin sekä avata työntekijöiden että alan opiskelijoiden silmiä näkemään muutoksen tarvetta. Yhtenä muutoksena haluaisimme saada työntekijät kiinnittämään huomiota enemmän pieniin arkisiin asioihin. Näiden huomioiden avulla esimerkiksi esteettömyyttä ja osallisuutta saataisiin tuettua näkövammaisten nuorten sekä muidenkin erityisryhmien kohdalla. Toisena muutoksena haluaisimme saada aikaan, että näkövammaisten osallistumista näkevien nuorten kanssa yhteiselle rippileirille tuettaisiin enemmän ympäri Suomen. Tämän vuoksi yhtenä tavoitteenamme on saada ohjevihkomme esille ja mahdollisesti käyttöön myös muissa seurakunnissa. Kolmantena muutoksena haluaisimme saada aikaan sen, että rippikoululeirien valmisteluihin käytettäisiin enemmän aikaa ja erityistarpeet tulisivat käsitellyiksi yhdessä nuorten sekä vanhempien kanssa.

Koko opinnäytetyöprosessin aikana yhtenä tavoitteenamme oli kehittää itseämme ammattilaisina. Odotuksenamme oli oppia enemmän kehittämistyöstä ja sen tekemisestä. Tästä johtuen kehittyminen tiimityöskentelyssä ja työyhteisön jäsenenä oli osa ammatillista kehittymistämme. Lisäksi odotimme, että asenteemme eri vammaisryhmiä ja heidän tarpeidensa huomioimista tulisi muuttumaan. Tämän vuoksi opinnäytetyöprosessimme jälkeen uskomme kiinnittävämme enemmän huomiota esimerkiksi esteettömyyteen.

3 NÄKÖVAMMAISUUS

3.1 Näkövammaisuuden määrittely

Näkeminen koostuu monesta eri osa-alueesta, jonka takia näkövammaisuus voidaan nähdä moniulotteisena. Näkövammaisuuden määrittelemisen on riippuvainen yhteiskunnan vaaditusta näkökyvystä ja yhteiskunnan arvomaailmasta. Vammaisuus voidaan nähdä yhteiskunnan vaatimuksien ja yksilön suorituskyvyn välisenä ristiriitana. Näkövammaisena henkilönä pidetään henkilöä, jonka näkökyvyn alentumisesta johtuva haitta on huomattava sekä vaikeuttaa hänen jokapäiväisiä toimintoja. (Ojamo 2014, 9; Vehmas 2001, 103–104.)

Näkövammaisuutta voidaan myös määritellä toiminnallisuuden pohjalta. Tällöin määrittelyn lähtökohtana toimii näkövammaisen omakäsitys näkövammansa vaikutuksista hänen jokapäiväiseen elämäänsä. Toiminnallisen määritelmän mukaan henkilö on näkövammaisen, kun hänen heikentynyt näkökyky haittaa huomattavasti arjen jokapäiväisiä toimintoja. (Malm, Matero, Repo & Talvela 2004, 298.)

Näkövammaisuuden luokittelusta maailman terveysjärjestö (WHO) on antanut suosituksensa. Heikkonäköisenä ihmisenä pidetään henkilöä, jolla paremman silmän näöntarkkuus on laseilla korjaamisen jälkeen alle 0.3 tai näkökentän halkaisija on alle kolmannes normaalista (normaali näkökentänhalkaisija on 180 astetta). Henkilö, jonka näkö on värinäönpuuttumisen, hämäräsokeuden, heikon kontrastinerotuskyvyn tai jonkun muun syyn takia heikentynyt voidaan myös luokitella heikkonäköiseksi. (Malm ym. 2004, 298; WHO 2014.) Sokeaksi luokitellaan henkilö, jonka paremman silmän tarkkuus on laseilla korjattuna alle 0.05 tai jonka näkökenttä on alle 20 astetta. Sokea henkilö ei näe lukea ja hänellä on liikkumisen kanssa vaikeuksia, sekä hänen toimintaa ohjaavat muut aistit. Suomessa maailman terveysjärjestön suositusten lisäksi, muun muassa Kansaneläkelaitos (Kela) sekä vakuutusyhtiöt käyttävät omia määritelmiään näkövammaisuudesta. (Ojamo 2014, 9–11; Poussu-Olli & Keto 1999, 25; WHO 2014.)

3.2 Näkövammaisuuden yleisyys ja näkövammaisuus Suomessa

Maailman terveysjärjestö (WHO) on arvioinut maailmassa olevan noin 285 miljoonaa näkövammaista, joista suurin osa asuu kehitysmaissa. Suomessa Näkövammaisten keskusliitto ry:n (NKL:n) ylläpitämän näkövammarekisterin mukaan on noin 80 000 näkövammaista. Näkövammarekisteri on sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen valtakunnallinen henkilörekisteri. Suomessa valtaosa näkövammaisista on ikään-tyneitä heikkonäköisiä henkilöitä, joita on noin 70 000. Alle 18-vuotiaista lapsista ja nuorista on arviolta 1000–1500 näkövammaista. Vuositasolla on arvioitu Suomessa syntyvän noin 70–100 näkövammaista lasta ja työikäisistä saa näkövamman 300–400. (Jantunen & Peltomaa 2015, 3; WHO 2014.)

Suomessa suurin osa näkövammaisuutta aiheuttavista silmäsairauksista on sellaisia, joiden esiintyvyys kasvaa eksponentiaalisesti väestön vanhetessa. Ajan saatossa Suomessa näkövammaisuuden tilanne ja luonne ovat muuttuneet merkittävästi. Toisen maailman sodan jälkeen sotasokeiden määrä oli suuri, ja näkövammaisuutta aiheuttavia silmäsairauksia ja vammoja oli lääketieteen kehittämättömyyden sekä hoitomenetelmien puutteen vuoksi enemmän. Tänä päivänä näkövammoja syntyy lähinnä perinnöllisten tai kroonisten verkkokalvosairauksien myötä. Kehittyneen lääketieteen, hyvän hygienian, hyvinvoinnin sekä antibioottien avulla voidaan estää näkövammaisuutta aiheuttavia tulehduksia ja hoitamaan työtaturmissa aiheutuneita vammoja paremmin kuin aikaisemmin. (Uusitalo 2015, 24.)

3.3 Näkövammaisten vuositilastot 2014

Suomessa, kuten muissakin korkean elintason maissa Länsi-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa näkövammaisuus painottuu ikääntyneisiin ihmisiin. Suomessa rekisteröityjen näkövammaisten keski-ikä on 79 vuotta. Lisäksi näkövammaisten ikäjakaumassa on havaittavissa selkeää eroavuutta miesten ja naisten välillä. Yleisellä tasolla naisten pitemmän elinajan odotteen myötä heidän osuutensa ikääntyneistä näkövammaisista on suurempi. Suomessa näkövammarekisterissä olevien miesten keski-ikä on 69 vuotta ja naisilla 83 vuotta. Peräti 77 prosenttia rekisterissä olevista naisista on 65 vuotta täyttäneitä, kun taas miehillä vastaava osuus jää 56 prosenttiin. Koko rekisterissä alle 40-vuotiaita miehiä on

20 prosenttia ja naisia 9 prosenttia. Kun katsotaan ikäryhmittäin sukupuolijakaumaa rekisterissä, niin miehet ovat enemmistönä nuorimmissa ikäryhmissä 55–65 vuotiaisiin saakka, minkä jälkeen naisten määrä on huomattavasti miehiä suurempi. Kaiken kaikkiaan näkövammarekisterissä on naisia 61,3 prosenttia. (Ojamo 2014, 18–20.)

Suomessa yleisin näkövamma aiheuttaja on silmänpohjan rappeuma, jonka osuus on 40,8 prosenttia kaikista näkövammaan liittyvistä diagnooseista. Verkkokalvon perinnöllisten rappeumien ryhmä on toiseksi yleisin 9,7 prosenttiosuudellaan ja kolmanneksi yleisimpiä ovat näköratojen viat 8,9 prosentilla. Alle 18-vuotiaiden näkövammoista 37 prosenttia kuuluu näköratojen vikojen ryhmään ollen näin lapsilla ja nuorilla yleisin näkövamma aiheuttava tekijä. Toiseksi yleisin on 22 prosentilla erilaiset synnynnäiset kehityshäiriöt ja kolmantena 13 prosentilla tulee tarkemmin määrittämätön heikkonäköisyys. (Ojamo 2014, 24, 29.)

3.4 Suomen evankelisluterilaisen kirkon näkövammaistyön historiaa

Pelastusarmeija aloitti sokeain työn vuonna 1919, mutta sen toiminta oli minimaalista. Pelastusarmeija järjesti sokeille luentotilaisuuksia ja perusti erillisiä prikaatteja, jotka auttoivat sokeita käytännön toimissa pari tuntia viikossa. Pelastusarmeijan Sokeain ystävät -yhdistyksellä oli käytössään kummitoiminta, jossa halukkaat vapaaehtoiset antoivat ai-neellista apua tai ryhtyivät “suojeluystäviksi” sokeille. Yhdistyksen naisjäsenet vierailivat sokeiden kodeissa ja auttoivat arkiaskareissa, siitä lähti ajatus säännöllisemmästä “kodeissakävijän” avusta. Ensimmäiseksi kodeissakävijäksi yhdistys palkkasi Lyyti Kangasniemen. Sotien aikana kodeissakävijän toimi siirtyi Sokeain ystäviltä Helsingin seurakunnan Diakoniakeskukselle. Myöhemmin myös Tampereella, Turussa ja Oulussa diakonisat aloittivat vastaavanlaisen toiminnan. (Vartio 2001, 17, 20.)

Vuonna 1949 Suomen Kirkon Seurakuntatyön keskusliitto (SKSK) perusti aistiviallistoimikunnan Sokeain ystävien mietinnön pohjalta. Toimikunta nimesi kolme vuotta myöhemmin Brita Bärlundin sokeainhuoltajaksi. Hän toimi sokeainhuoltajana vuosina 1951–1957. Bärlund oli itsekin täysin sokeutunut. Bärlundin työnkuvaan sokeainhuoltajana

kuuluvat kotikäynnit ja kirjukurssien kautta tapahtuva neuvonta. Bärlund pyrki myös aktiivisesti jakamaan yleistä asiantietoutta sokeudesta ja näkövammasta näkeville esimerkiksi lehdistä, haastatteluissa ja luennoiden. (Vartio 2001, 35–36, 45.)

Ari Suutarla valittiin sokeainhuoltajaksi 1.9.1965. Hän oli sokea teologian maisteri ja saanut pappisvihkimyksen. Suutarlan työ painottui enemmän hengelliseen työhön näkövammaisten parissa. Sokeat olivat saaneet oman pappinsa. SKSK:n johtokunta päätti helmikuussa 1966 kirkon diakoniatoimikunnan asettamisesta. Toimikunta asetettiin ja Suutarla siirtyi toimikunnan alaisuuteen toukokuussa 1966. Samassa yhteydessä aistiviallistoimikunta lakkautettiin. Suutarlan virkanimikkeeksi muutettiin sokeidenpappi. Keskeisin työmuoto oli hiippakunnalliset sokeiden kirkkojuhlat, ja lisäksi pienempiä kokoontumisia rovastikunnittain ja seurakunnittain. Suutarlan työn tueksi perustettiin sokeidenhuollon työryhmä. (Vartio 2001, 107–115.)

Kirkon diakoniatoimikunnan nimi muuttui vuonna 1971 kirkon diakoniatyön keskuksiksi. Vuonna 1979 kirkon diakoniatyön keskuksen aloitteesta kirkolliskokous muutti Suutarlan virkanimikkeen sokeidenpapista näkövammaistyön sihteeriksi. Virkanimikkeen muutoksen takana oli asiakasryhmän ja työn toimenkuvan muuttuminen sielunhoidosta yleiseen vammaistyöhön. Kaikki asiakkaat eivät olleet täysin sokeita vaan vaikeasti heikkonäköisiä. Kirkon vammaistyössä aloitettiin painottamaan kaikkien vammaisten palvelua ja siten Suutarlan virkanimike muuttui jälleen vuonna 1990 vammaistyön sihteeriksi. 1980-luvulla oli jo keskusteltu kirkon piirissä integraatiosta. Päätettiin kuitenkin tarjota vammaisille omia palveluitaan niin kauan kuin kysyntää riittää. 1990-luvun lama kuitenkin karsi virkoja säästösyistä ja palveluita lakkautettiin. (Vartio 2001, 107–115.)

3.5 Näkövammaiset rippikoulussa

Näkövammaisten rippileireihin malli saatiin suoraan seurakunnista ja näkevien nuorten rippileireistä. 1960-luvulla Suomessa toimi vielä kaksi suomenkielistä sokeainkoulua, Helsingissä ja Kuopiossa. Ensimmäinen rippikoululeiri sokeille pidettiin Kuopiossa 21.5.–12.6.1966. Rippikoululaiset jaettiin muutaman hengen ryhmiin ja jokaisella ryhmällä oli näkevä opettaja. Suurin osa rippikoululaisista oli Kuopion sokeainkoulusta. Näkövam-

maisista yhä useampi siirtyi integroituun opiskeluun koulumaailmassa 1970-luvulla. Suomenkieliset sokeainkoulut yhdistettiin vuonna 1972 Jyväskylän näkövammaisten kouluksi. Sokeainkoulujen yhdistymisen aikoihin pohdittiin myös integroituja rippileirejä, mutta päätettiin tarjota näkövammaisille vielä omia leirejä. (Vartio 2001, 129–131.) Näkövammaisten rippileireiltä niin sanotusti “loppuivat asiakkaat” ja viimeinen valtakunnallinen rippikoululeiri näkövammaisille pidettiin vuonna 1981. (Suutarla 2006, 179–180; Vartio 2001, 129–131.)

Nuoret näkövammaiset pärjäävät yleensä rippikoulussa yhdessä muiden nuorten kanssa ja siihen tulee antaa mahdollisuus, sillä näkövammaiset käyvät pääasiassa myös koulua tavallisessa peruskoulussa kotipaikkakunnallaan. (Suutarla 2006, 179–180.) Näkövammaiset integroituvat silloin osaksi näkevien nuorten ryhmää koulussa. Integraatio määritellään yleensä kahden asian liittämisenä yhteen. Integraatio-sanalla tarkoitetaan myös kokonaistumista, eheytymistä ja kokonaisvaltaisuutta. (Takala 2006, 127.) Kuten koulumaailmassakin erityisopetusta saavien oppilaiden liittyessä yleisopetukseen, tulee erityisoppilaiden tarpeet huomioida ja tukea heitä tarpeidensa mukaisesti (Ikonen & Virtanen 2007, 382). Produktiossamme ja tässä raportissamme tarkoitamme integraatiolla näkövammaisten osallistumista näkevien nuorten kanssa yhteiseen leirimuotoiseen rippikouluun. Integraation lähtökohtana on hyvä ajatella integroituneen rippikouluryhmän opettamista ja vetämistä, eikä niinkään yhden rippikoululaisen liittämistä osaksi toista ryhmää. Integraatiossa on enemmän kyse integroidusta toimenpiteistä kuin yksittäisen henkilön integroimisesta. (Kuusi 2006, 9; Emanuelsson 2001, 130–133.)

Integraatioon läheisesti liittyvät myös segregatio ja inkluusio, joita avaamme seuraavissa kappaleissa. Tarkastelemme näitä käsitteitä, koska ne tuovat oman ulottuvuutensa rippileirin tarkasteluun. Integraation vastakohtana on segregatio ja se tarkoittaa eriytymistä (Kuusi 2006, 8–9). Segregatiolla tarkoitetaan myös jokin ihmisryhmän erottamista muista vammaisuuden, rodun, uskonnon tai jonkun muun määrittävän syyn vuoksi, kuten esimerkiksi näkövammaiset näkevistä (Ikonen & Virtanen 2007, 392). Segregatiolla tässä yhteydessä tarkoitamme sitä, että näkövammaisille järjestetään omana ryhmänään erillinen rippikoulu - usein päivämuotoisena. Vaikka työmme pyrkimyksenä on mahdollistaa näkövammaisten integroiminen, ymmärrämme että integraatio ei ole kaikkia varten, vaan osalle rippikoulu on parempi vaihtoehto esimerkiksi vertaistuen takia. (Kuusi 2006, 8–9).

Inkluusio on integraatiota laajempi käsite, joka ei sisällä vain yhdistämistä vaan myös yhteenkuuluvuutta. Inklusiolla tarkoitetaan johonkin kuulumista ja sulautumista. Se on sekä toiminta-, että ajattelumalli, jonka pohjan muodostaa tasavertaisuus ihmisten välillä yhteiskunnassa (Ikonen & Virtanen 2007, 381.) Rippikoulusta puhuttaessa inklusio tarkoittaa, että rippikoulu on kaikille yhteinen ja sen jokainen jäsen on yhtä tärkeä, ja jokainen kokee olonsa myös sellaiseksi. Jokaisessa tilanteessa pyritään huomioimaan yksilölliset tarpeet. (Kuusi 2006, 8; Väyrynen 2001, 18–20.) Inklusion ja produktiomme tavoitteena on se, että näkövammaisen nuori on täysin mukana kaikessa toiminnassa rippileirillä näkevien nuorten kanssa (Takala 2006, 127). Pyrimme huomioimaan mahdollisimman hyvin näkövammaisten tarpeet tilanteessa kuin tilanteessa rippileirillä, jotta he voisivat kokea osallisuutta ja olla tasavertaisia rippileirillä näkevien nuorten kanssa. (Kuusi 2006, 8; Väyrynen 2001, 18–20.)

Rippikoulun työntekijät saavat apua näkövammaisen nuoren kanssa työskentelyyn kirkkohallituksen vammaistyön työntekijöiltä. Erilaisia materiaaleja on helposti saatavilla niin näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten kirjastosta - Celiasta. Monet näkövammaiset käyttävät apuvälineenä tietokonetta, joten erilaisten sähköisten materiaalien käyttö on myös mahdollista. Useilla nuorilla on apuna koulunkäynnissä avustaja. Avustajan käyttö on mahdollista myös rippikoulussa, mutta avustajan tarpeesta on syytä keskustella yhdessä nuoren ja hänen huoltajiensa kanssa. (Suutarla 2006, 179–180.)

4 NÄKÖVAMMAN VAIKUTUKSET

Näkövamma voi syntyä yhden tai useamman näkemiseen liittyvän tekijän ja toiminnon vaurioitumisesta. Näkövamman vaikutukset ovat aina yksilöllisiä ja voivat ilmetä monin eri tavoin riippuen vaurion laadusta. Vamman haittavaikutukset voivat myös vaihdella olosuhteiden ja tilanteiden mukaan. Näkövamman vaikeuttaa ympäristössä olevien tavaroiden tunnistamista ja havaitsemista sekä hankaloittaa etäisyyksien, syvyys- ja tasoerojen hahmottamista. Näiden lisäksi vamma hankaloittaa yksityiskohtien erottamista etäältä sekä vaikeuttaa luotettavan kuvan muodostamista ympäristöstä. Heikentynyt toiminnallinen näkö voi tuottaa henkilölle vaikeuksia kykyyn liikkua eri ympäristöissä vaikuttamatta kuitenkaan hänen kykyyn lukea ja kirjoittaa. (Jantunen & Peltomaa 2015, 4; Malm ym. 2004, 299–300.)

Heikentyneen näön toiminnallisiin haittoihin vaikuttavat monet eri tekijät, kuten vammautumisen kesto ja näkövamman kesto. Haitan laajuuteen liittyy myös vammautuneen oma fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky, oppimiskyky, elämähallintataidot ja elämäntavat. Näiden lisäksi haitan suuruuteen vaikuttavat eri toimijoiden asettamat vaatimukset, kuten esimerkiksi vammautuneen itsensä ja työn sekä tehtävien asettamat vaatimukset. Näkövammaisen läheisten ja työtovereiden suhtautumisella on myös oma merkityksensä näkövamman vaikutuksien suuruuteen. (Jantunen & Peltomaa 2015, 3; Ojamo 2014, 9.)

4.1 Näkövammaisen yleisimmät apuvälineet ja esteetön ympäristö

Näkövammaiselle on tarjolla useita erilaisia apuvälineitä, jotka voidaan ryhmitellä eri käytännön tarpeiden perusteella. Apuvälineiden tehtävänä on helpottaa näkövammaisen liikkumista, arkiaskareiden tekemistä, tiedon saantia sekä tarkkaa näkemistä vaativia tehtäviä. Yksi tunnetuimmista näkövammaisten käyttämistä apuvälineistä on heidän liikkumistaan helpottava valkoinen keppi. Valkoista keppiä käyttävät sekä heikkonäköiset että sokeat apunaan ympäristöjensä tasoerojen havaitsemiseen ja esteiden tunnistamiseen. Kyseinen apuväline kertoo myös muille ihmisille käyttäjänsä vammasta. Sokeille on

myös tarkoitettu opaskoiria, jotka auttavat löytämään turvallisen kulkureitin ja väistämään tiellä olevia esteitä. (Malm ym. 2004, 307.)

Päivittäisiä askareita varten on näkövammaisille kehitetty omia apuvälineitä. Näitä ovat muun muassa puhuvat tai pistemerkinnoin varustetut ranne- ja herätyskellot, lämpömittarit, ajastimet ja muut mittalaitteet. Kuitenkin myös ihan tavalliset arkiaskareissa käytettävät käyttöesineet toimivat näkövammaisille apuvälineinä. Tiedonsaantia ja tarkkaa näkemistä helpottavat apuvälineet suurentavat tekstiä näkövammaiselle ja helpottavat tekstin kirjoittamista. Tällaisia apuvälineitä ovat mm. suurennuslasit, lukutelevisiot, kasettinauhurit, sanelimet sekä pistekirjoituskoneet. (Malm ym. 2004, 307–310.)

Näkövammaisen kohtaa jokapäiväisessä elämässä monia esteitä hänen vammansa vaikutuksesta. Suurin osa näistä esteistä olisi kuitenkin helposti poistettavissa. Myös jokainen ihminen voi helpottaa näkövammaisen liikkumista ja toimimista eri tilanteissa. (Malm ym. 2004, 312–314.) Esteettömyydellä tarkoitetaan tässä yhteydessä sekä fyysisten, että kommunikaatioon liittyvien esteiden poistamista. On olemassa myös osallistumiseen liittyviä esteitä, esimerkiksi fyysiset rakenteet. (Kuusi 2006, 16.) Näkövammaiselle esteettömyys on tärkeää. Turvallinen ja esteetön ympäristö voidaan saada aikaiseksi tarkoin ajatelluilla materiaalivalinnoilla, tavaroiden ja esineiden sijoittelulla sekä suurilla värien kontrastieroilla. Valkoista keppiä käyttävät näkövammaiset havaitsevat vain vyötärönsä alapuolella olevat esteet, jonka takia mahdolliset pään korkeudella olevat esteet jäävät havaitsematta. Turvallinen ympäristö saadaan aikaiseksi kalustuksen oikeanlaisella sijoittelulla, jolloin näkövammaisen voi keppinsä avulla havaita mahdolliset esteet ja reunat pelkäämättä osuvansa korkeammalla oleviin esineisiin taikka esteisiin. (Malm ym. 2004, 312–314.)

Materiaalivalinnoilla voidaan näkövammaiselle viestiä tulevasta tasoeroista, ympäristöstä sekä osoittaa esim. kulkureitti kaupan ulko-ovelta kassalle. Valkoisen keppinsä ja jalkojensa avulla näkövammaisen erottaa pintojen materiaali erot, jotka auttavat häntä hahmottamaan ja jäsentämään ympäristöänsä. Heikkonäköinen voi myös suurten värikköisyyden avulla havaita helpommin esteitä. Värikköisyyden avulla voidaan auttaa heikkonäköisiä hahmottamaan tasoeroja sekä lukemaan opasteita ja ohjeistuksia. Ympäristöinä hyvin valaistut, väreillä ja kontrasteilla selvennetyt tilat ovat näkövammaiselle kaikkein helpoimpia hahmottaa. (Malm ym. 2004, 312–314.)

Saavutettavuus rinnastetaan usein esteettömyyden kanssa synonyymiksi. Tässä yhteydessä tarkoitamme saavutettavuudella kaikkien nuorten mahdollisuutta osallistua ja olla osallisena toiminnasta ilman, että esimerkiksi näkövamma vaikuttaa siihen. Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa saavutettavuus lähtee evankeliumista. Saavutettavuudessa kirkossa keskitytään siihen, että se toteuttaa perustehtävänsä kaikille avoimesti. Näin toimiessaan kirkko on uskottavasti Kristuksen kirkko. (Suomen evankelisluterilainen kirkko 2012.) Siksi esimerkiksi rippileirillä tulee kaikkien mahdollisuutta osallistumiseen ja osallisuuteen tukea parhain mahdollisin keinoin. Näkövamma ei saa vaikuttaa osallistumiseen eikä kirkon perustehtävän toteuttamiseen eli evankeliumin julistamiseen.

Suomen evankelisluterilaisen kirkon Saavu-ohjelma keskittyy saavutettavuuden parantamiseen poistamalla liikkumiseen, näkemiseen, kuulemiseen ja ymmärtämiseen liittyviä esteitä seurakuntien rakennuksista tai muokkaamalla niitä näiden tekijöiden puitteissa. Nostamme tässä esille asenteellisen ja viestinnällisen saavutettavuuden. Asenteellisella saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki tulevat hyväksytyiksi sellaisina kuin ovat. Seurakuntien työntekijöiden tulisi toimia esimerkkeinä, että kaikilla olisi mahdollisuus olla toimijoina seurakunnassa. Viestinnällinen saavutettavuus käsittää ne ihmisryhmät, joille on vaikeaa asioiden tai kielen ymmärtäminen, tai jotka käyttävät kommunikointivälineitä. Näkövammaisten osalta viestinnällinen saavutettavuus käsittää pistekirjoituksen, isokirjoituksen, äänitteet ja sähköiset aineistot. (Suomen evankelisluterilainen kirkko 2012.) Pistekirjoituksella tulisi olla saatavissa rippikouluissa materiaalit, esimerkiksi oppikirjat ja laulujen sanat. Seurakuntien työntekijöiden tulee rippileirin kontekstissa mahdollistaa näkövammaisen nuoren toimiminen erilaisissa tehtävissä esimerkiksi konfirmaatioissa näkövammasta huolimatta.

4.2 Näkövammaisen opiskelutaidot ja niiden tukeminen

Näköaisti on yksi merkittävimmistä tiedonhankinta kanavista. Heikentyneen näkökykynsä vuoksi näkövammaisen joutuu turvautumaan enemmän muihin aisteihin tiedonhankinnassaan. Tämän takia opetuksen keskiössä on tärkeää tukea jäljellä olevan näön käyttöä sekä näköä korvaavia perusvalmiuksia ja -taitoja ja vahvistaa eri tiedonhankintatapoja. Näkövammaisen voi minimoida vammansa haittavaikutuksia kehittämällä opiskelijataitojaan ja -valmiuksiaan, joihin kuuluvat perustaitojen ja opiskelutekniikoiden

hallinta, tietotekniset taidot sekä sosiaaliset taidot. (Österlund & Hännikäinen 2002, 160; Malm ym. 2004, 322.)

Perustaitoihin voidaan lukea arkipäivässä tarvittavien toimien opettelu ja niiden hallinta. Tähän kuuluu muun muassa eri aistien itsenäinen ja yhteiskäyttö, liikkumistaito, oman itsenäisen elämään liittyvät taidot sekä erilaisten apuvälineiden hyödyntäminen. Opiskelutekniikan hallinnan taitoihin kuuluvat erilaisten oppimista helpottavien asioiden hallinta, kuten muistiinpano- ja äänitystekniikoiden osaaminen sekä tiedonhankintataidot. Tietokoneiden käyttötaidot ja tietoliikenteentaidot liittyvät tietoteknisiin taitoihin. (Österlund & Hännikäinen 2002, 160; Malm ym. 2004, 322.)

Näkövammaisen oppilaan opiskelun helpottaminen keskittyy vahvasti hänen nykyisen näkökykynsä käytön tukemiseen sekä muiden aistien hyödyntämiseen. Näkövammaisuuden huomioiminen opetustilanteessa nousee tärkeäksi tekijäksi opiskelua helpottavia tekijöitä miettiessä. Heikkonäköinen opiskelija voi tarvita huomattavasti vähemmän erikoisjärjestelyjä ja toimintatapoja opettajalta kuin mitä sokea opiskelija tarvitsee. Esimerkiksi pelkällä tarkkaan mietityllä luokassa olevan istumapaikan valinnalla heikkonäköinen voi saada tarvitsemansa helpotuksen opiskeluunsa. (Österlund & Hännikäinen 2002, 161–163; Malm ym. 2004, 322–324.)

Heikkonäköisen opiskelun helpottaminen koostuu samankaltaisista järjestelyistä kuin mitä turvallisen ja esteettömän ympäristön rakentaminenkin. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kiinnitetään huomiota opetustilan valaistukseen, taustojen, tekstien ja tasoerojen selkeisiin kontrastieroihin sekä apuvälineiden käytön mahdollistamiseen. Opetuksessa on hyvä kiinnittää huomiota kirjoitetun tekstin kirjainten kokoon (isokirjaimiset tekstit ovat helpommin näkövammaiselle luettavissa) sekä äänenkäyttöön ja puheeseen (selkeiden ja havainnollistavien sanojen käyttö). (Österlund & Hännikäinen 2002, 161–163; Malm ym. 2004, 322–324.)

Sokean oppilaan huomioimisessa on hyvä kiinnittää huomiota kommunikaation selkeyteen ja ympäristöön. Lähes olemattoman näkökykynsä takia sokea oppilas joutuu turvautumaan täysin muiden aistien varaan elämässään. Tämän takia opetuksessa on hyvä varmistaa ja mahdollistaa muiden aistien hyödyntäminen ja käyttö esimerkiksi käyttämällä

muihin aisteihin perustuvaa materiaalia, kuten hajuja makuja ja käsin kosketeltavia esineitä. Myös äänenkäyttöön on erityisesti kiinnitettävä huomiota sokean oppilaan ollessa läsnä. Samoin kuin heikkonäköisen oppilaan kohdalla, niin on tärkeää kiinnittää huomiota selkeisiin ja havainnollistavien sanojen käyttöön, mutta myös äänen suunnan kohdistamiseen puhuessa. Asioiden konkretisoiminen ja elävöittäminen helpottavat huomattavasti näkövammaisen opiskelua. (Österlund & Hännikäinen 2002, 163–165.)

Näkövammaiselle opiskeluympäristön on hyvä olla rauhallinen tila, jossa on riittävästi sekä säilytys- että työskentelytilaa. Tavaroita vakiopaikat ja järjestykset helpottavat käytännön tasolla näkövammaisen oppimisen edistämistä. Tällöin näkövammaisen itselleen luoma kuva ympäristöstään ei muutu, vaan hän voi turvallisin mielin luottaa siihen tietoon tavaroiden sijainneista, joka hänelle on annettu. (Näkövammaisten keskusliitto ry. i.a.; Österlund & Hännikäinen 2002, 163–165; Malm ym. 2004, 322.)

Näkövammaiselle ovat tarjolla tavallisen oppimateriaalin lisäksi erikseen heille tehdyt materiaalit. Opiskelumateriaali on mahdollista saada äänikirjoina, pistekirjoina sekä elektronisina kirjoina. Kaikki tietokoneella tehty, elektronisesti tuotettu teksti voidaan tulostaa näkövammaista varten joko suurennettuna tai pistekirjoituksena. Heikkonäköinen voi myös kyetä apuvälineiden turvin lukemaan tavallisia oppikirjoja. (Malm ym. 2004, 322.)

4.3 Näkövammaisen kohtaaminen ja vuorovaikutus

Vuorovaikutus perustuu viestintään, sanoman lähettämiseen ja vastaanottamiseen. Viestintä voidaan jakaa erilaisiin tasoihin, joita ovat sanallisen ja sanattoman viestinnän tasot sekä tunteiden viestinnän taso. Reijo Kauppilaan mukaan on tutkittu, että ihmisten välisessä sosiaalisessa kanssakäymisessä yli puolet viestinnästä tapahtuu sanattoman viestinnän tasolla, esimerkiksi ilmeiden ja eleiden välityksellä. (Kauppila 2005, 27–28.) Näkövammaisen kanssa kommunikoidessa kuitenkin sanallisen viestinnän merkitys korostuu huomattavasti, sillä näkövammansa takia hän ei välttämättä kykene havainnoimaan sanattoman viestinnän tasolla kulkevia viestejä. Kuitenkin sanoittamalla sanattoman viestinnän tasolla kulkevia viestejä, kuten tunteitamme, ilmiöitä ja asioita, pystytään korvaamaan sanattoman viestinnän tasoa. (Kauppila 2005, 27–28, 33.)

Onnistuneen vuorovaikutuksen perustana löytyy molempien osapuolien kyky kohdata toisensa ja toimia yhteistyössä toistensa kanssa. Hyvässä vuorovaikutuksessa molemmilla osapuolilla on mahdollisuus osallistua tasa-arvoisesti vuorovaikutukseen. (Hyytiäinen, Kokko, Mäki, Pietiläinen & Virtanen 2014, 35.) Vuorovaikutustilanteessa eivät kohdata ainoastaan ihmiset keskenään, vaan myös heidän omat historiansa, uskomuksensa sekä kulttuurit kohtaavat toisensa. (Mönkkönen & Roos 2010, 45–46).

Näkövamma ei saa toimia esteenä hyvälle kohtaamiselle. Vuorovaikutuksessa tärkeässä asemassa on inhimillisyys, jonka takia näkövammaiseen kannattaa suhtautua samoin kuin kehen tahansa muuhunkin. Näkövamma ei määritä henkilöä kokonaisvaltaisesti, vaan se on vain yksi piirre hänessä (Jääskeläinen 2002, 203). Näkövammaisen kohtaamisessa on kuitenkin otettava huomioon hänen vammansa vaikutukset vuorovaikutukseen ja kommunikaation. Tämä tarkoittaa käytännössä sanattomien viestien pukemista sanoiksi, täsmällisen kielen käyttämistä sekä omien tulevien tekojen selittämistä. (Malm ym. 2004, 330.)

5 RIPPIKOULU

Seuraavat kappaleet rippikoulusta avaavat paljon sitä, miltä pohjalta olemme ohjevihkomme työstäneet. Ohjevihkomme ja rippikoulun keskeisenä näkökulmana on osallisuuden mahdollistaminen kaikille. Tähän liittyvät läheisesti osallistaminen ja osallistuminen, joita avaamme lyhyesti opinnäytetyössämme. Käsittelemme myös yksilön omakokemuksista, joka nousee merkittävään rooliin osallisuuden käsitteessä.

Omakokemuksella tarkoitamme sitä, kuinka vahvasti yksilö on osa yhteisön toimintaa sekä kuinka vahvasti yksilö voi osallistua ja vaikuttaa yhteisöön, että sen toimintaan. Osallistumisella tarkoitetaan sitä, että yksilö voi ottaa osaa toimintaan tai tapahtumaan sekä osallistamisella ohjattua osallistumista, jolloin osallistumisen tarve tulee yksilön ulkopuolelta. (Kiilakoski 2007, 8, 13–14.)

Ohjevihkossamme pyrimme edistämään näkövammaisten osallisuutta ja ehkäisemään osallistamista. Olemme pyrkineet huomioimaan vihkossamme myös mahdollisimman hyvin Rippikoulusuunnitelman 2001, jonka keskeisinä näkökulmina ovat elämä, usko ja rukous. Rippikoulun tarkoituksen ja tavoitteiden lisäksi käsittelemme pedagogiikkaa, hengellisyyttä ja musiikkia, koska nämä ovat keskeisiä aiheita ohjevihkossamme.

5.1 Mitä varten rippikoulu on?

Rippikoulu on osa koko eliniän kestävästä kasteopetuksesta. Rippikoulun tavoitteena on auttaa rippikoululaisia tutustumaan ja oppimaan lisää uskosta, johon heidät on kastettu. Tarkoituksena on, että nuori oppii kristinuskon sisältöä sekä oppii myös luottamaan Jumalaan. Kirkolle yhteiset rippikoulun lähtökohdat, perusteet ja pohjan luo rippikoulusuunnitelma 2001. Suunnitelma myös sekä mahdollistaa että velvoittaa seurakuntia paikalliseen suunnitteluun ja toteutukseen. Rippikoulu käydään useimmiten 14–15 vuoden iässä, joten rippikoulusuunnitelma 2001 on tehty tämän pohjalta. (Pruuki 2010, 47–48; Rippikoulusuunnitelma 2001, 4, 7.)

Rippikoulusuunnitelma 2001 määrittää, että jokaiselle nuorelle on mahdollistettava rippikoulu niin, että nuoren erityiset tarpeet tulevat huomioituksi. Suurin osa rippikouluista sisältää leirijakson. Seurakuntien on tarjottava myös vaihtoehtoinen rippikoulun suoritus-tapa, mikäli nuori ei halua tai ei voi käydä rippikoulua leirimuotoisena. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 7, 37, 43.) Tämän opinnäytetyöprosessin aikana tuottamamme ohjevihkon on tarkoitus auttaa rippikoulun työntekijöitä huomioimaan näkövammaisen nuoren tarpeet siten, että hänen on mahdollista osallistua rippileirille. Ohjevihkoa on mahdollista hyödyntää myös muissa rippikoulun suoritustavoissa tai muilla seurakuntien leireillä.

Rippikoulusuunnitelman opetuksellinen rakenne pohjautuu katekismukseen, jonka pääkohtia ovat kymmenen käskyä, uskontunnustus ja Isä meidän -rukous. Rippikoulusuunnitelman nimi on “Elämä, usko & rukous”, joka viittaa nimenomaan katekismuksen keskeisimpään sisältöön. Kymmenen käskyä vastaa elämää, uskontunnustus uskoa ja Isä meidän -rukous rukousta. Kymmenen käskyä luovat pohjan keskustelulle lähimmäisen-rakkaudesta ja Jumalasta. Käskyt avaavat myös mahdollisuuden eettiselle pohdinnalle ja nuoria koskevien elämän kysymysten käsittelylle. Uskontunnustukseen pohjautuen rippikoulussa käsitellään uskoa siten, että keskiössä on uskontunnustuksen vapauttava sanoma. Isä meidän -rukouksen kautta taas rippikoulussa ylläpidetään hengellistä elämää ja kehitetään nuorten spiritualiteettia. Jokaisen rippikoulun opetuksen tai ainakin päivän tulee rakentua näistä kolmesta osasta. Nuorten elämän kysymyksiä tarkastellaan kristinuskon sisällöstä käsin, ja vastaavasti taas uskon sisältöä voi lähestyä nuorten elämästä käsin. Opiskeltavilla asioilla tulee myös olla yhteys rippikoulun jumalanpalveluselämään. (Pruuki 2010, 48–49; Rippikoulusuunnitelma 2001, 8–9.)

Rippikoulua johtaa pappi tai lehtori. Sen lisäksi rippikoulun opettajina toimivat nuorisotyönohjaaja, kanttori tai muu seurakunnan viranhaltija. Näiden viranhaltijoiden lisäksi rippikoulussa saattaa olla myös tilapäisesti palkattuja työntekijöitä, kuten harjoittelijoita tai alan opiskelijoita kesätöissä. Rippikouluihin ja -leireille osallistuu rippikoululaisten lisäksi isosia, jotka toimivat rippikoululaisista koostuvien pienryhmien ohjaajina. Isokset auttavat myös rippikoulun suunnittelussa ja leirijakson aikana eri toiminnoissa. Isokset ovat tehtäviinsä koulutettuja nuoria, jotka ovat kuitenkin rippikoululaisia vanhempia. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 42–43.)

5.2 Rippikoulun rakenne ja tavoitteet

Rippikoulun kesto on vähintään puoli vuotta. Tämä puoli vuotta rakentuu eri jaksoista, jotka ovat aloitusjakso, perusjakso, päätösjakso ja seurakuntayhteys. Aloitusjakson aikana panostetaan rippikouluryhmän ryhmäytymiseen. Tavoitteena on, että kukaan ei koe oloaan ulkopuoliseksi vaan jokainen kokee kuuluvansa osaksi ryhmää. Alussa luodaan turvallinen ilmapiiri, joka auttaa vuorovaikutustilanteissa ja yhteisten tavoitteiden saavuttamisessa. Ryhmäytymisen roolia ei pidä väheksyä vaan, sille tulee varata riittävästi aikaa. Aloitusjakson aikana myös tutustutaan katekismuksen, Raamatun ja virsikirjan käyttöön sekä hiljennetään jumalanpalveluksiin ja hartaushetkiin. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 20–22.)

Aloitusjakson jälkeen seuraa perusjakso, joka pitää sisällään eri kokonaisuuksia. Perusjakson aikana käsitellään nuorten elämää, kristillistä uskoa ja rukousta. Perusjakso järjestetään usein intensiivisenä jaksena, kuten esimerkiksi leirinä. Tavoitteena on, että nuoret oppivat pohtimaan vastauksia omiin elämänsymptomiksiinsä ja yhteiselämään liittyen. Lisäksi tarkoituksena on tukea heitä kasvamaan kristittyinä. Nuoren elämän käsitteleviä aiheita on hyvä suunnitella etukäteen, mutta on syytä myös huomioida tilanteesta ja ryhmästä nousevia aiheita. Aiheet voivat liittyä nuoruuteen kehitysvaiheena, ajankohtaisiin asioihin, nuorten tulevaisuuden haaveisiin tai elämään ja tunteisiin. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 23–26.)

Perusjakson aikana keskitytään myös kristinuskon perussisältöihin, joiden pohjana toimii kolminaisuusoppi. On tärkeää, että näitä sisältöjä tarkastellaan nuorten elämästä käsin. Nuorten elämän ja kristinuskon perusteiden lisäksi rukous on osa rippikoulun perusjaksoa. Rukous on tapa olla Jumalan kasvojen edessä. Tätä tapaa harjoitetaan rippikoulun omissa rukoushetkissä, kuten esimerkiksi jumalanpalveluksissa ja hartauksissa. Sisällöltään nämä rukoushetket käsittelevät nuorten elämää ja kristinuskkoa. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 23–26.) Perusjakso on opinnäytetyömme kannalta merkittävin rippikoulun jaksoista, sillä keskitymme työssämme rippileiriin.

Päätösjakson aikana nuoret valmistautuvat konfirmaatioon ja pohtivat sekä jäsentävät oppimiaan asioita. Nuoria myös rohkaistaan jatkamaan hengellistä elämää ja osallistumaan kotiseurakuntansa toimintaan. Seurakuntayhteys-osio on läsnä koko rippikoulun alusta

loppuun. Tarkoituksena on, että nuori tutustuu seurakunnan toimintaan ja osallistuu muun muassa jumalanpalveluksiin ja nuorteniltoihin. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 27–29.)

5.3 Pedagogiikka

Rippikoulun opetuksen on tarkoitus olla oppimista edistävää. Oppimista tapahtuu, kun nuorilta löytyy motivaatiota oppia ja, kun he aktiivisesti prosessoivat käsiteltävää aihetta. Rippikoulussa nuoret tutustuvat kristinuskoon ja rakentavat uskosta ja seurakunnasta oman kuvansa. Työntekijät ja isokset ovat tarkkailun kohteena, kun tätä kuvaa rakennetaan. Oppiminen on tiedostettua ja tiedostamatonta. Oppimista on monenlaista; kokemuksellista, kokonaisvaltaista, konstruktivista, sosiaalista ja toiminnallista (Muhonen & Tirri 2008, 67). Oppimiseen pitää olla motivaatiota. (Pruuki 2010, 47–48; Rippikoulusuunnitelma 2001, 10–13.)

Rippikoulu sanana viittaa opetukseen ja rippikouluopetuksessa pyritäänkin huomioimaan oppimispsykologiaan liittyviä asioita, jotta uskon sisällön tuntemisesta tulisi helpompaa. Työntekijöiden on hyvä ymmärtää myös nuorten elämäntilannetta ja taustaa, jotta oppiminen on mielekästä. Nuoruus on kasvun aikaa niin henkisesti, fyysisesti kuin psyykkisestikin, ja tämä on myös syytä huomioida opetuksessa. Oppiminen ei ole vain opettajista riippuvaista vaan myös Jumala tekee työtään nuorissa Pyhän Henkensä ja sanansa kautta sekä vahvistaa näin nuorten luottamusta Jumalaa kohtaan. (Pruuki 2010, 47–48; Rippikoulusuunnitelma 2001, 10–13.)

Rippikoulusuunnitelma antaa mahdollisuuksia käyttää monenlaisia opetusmenetelmiä. Opetuksen tulee menetelmällisesti olla monipuolista ja vaihtelevaa. Tästä johtuen muun muassa opetustilan tulee olla joustava. Rippikoulussa kaikki nuoret ovat omanlaisiaan yksilöitä ja jokainen oppii omalla tavallaan. Nuorten joukossa voi olla myös erilaisia oppijoita. Tätä käsitettä käytetään ihmisistä, joilla on oppimista hankaloittavia kehityksellisiä tai neurologisia häiriöitä, esimerkiksi näkövamma. Toisaalta käsitteellä kuvataan myös oppimisvaikeuksia omaavia henkilöitä, jotka tarvitsevat joskus yksilöllistä tukea. (Kuusi 2006, 15, 16; Pruuki 2009, 62–63; Pruuki 2010, 67–68; Rippikoulusuunnitelma 2001, 10–16, 44.)

Rippikoulusuunnitelmassa painotetaan selkeästi nuoren aktiivista oppimista. Nuorta ei tulisi nähdä vain kohteena, jolle siirretään ja annetaan tietoa. Opetuksen pitäisi olla oppilaslähtöistä ja tukea nuorten osallisuutta, mutta on syytä muistaa, että myös opettajakeskeinen opettaminen voi olla nuorten omaa aktiivisuutta edistävää. Näkövammaisen nuoren kohdalla opetusmenetelmiin suositellaan kiinnitettävän huomiota, koska opettajakeskeinen opetus ei välttämättä tue aktiivista oppimista. (Kuusi 2006, 15–16; Pruuki 2009, 62–63; Pruuki 2010, 67–68; Rippikoulusuunnitelma 2001, 10–16, 44.)

Lassi Pruuki on listannut Rippikoulusuunnitelman pohjalta seitsemän asiaa, joihin tulee kiinnittää huomiota, jotta nuoren aktiivista osallistumista voidaan tukea. Olemme pyrkineet kiinnittämään huomiota näihin asioihin ohjevihkoa tehdessämme. Ensimmäinen Pruukin esiin nostama asia on yhteisöllisyys. (Pruuki 2010, 67.) Yhteisöllisyys on määritelty yhteenkuuluvuuden tunteeksi. Yhteisöllisyydessä nousevat esille suhteet ihmisten välillä, etenkin kasvokkaiset suhteet, jotka ovat osa määritelmää. (Kangaspunta 2010, 7–10.) Toisaalta yhteisöllisyys on mielletty olevan kristillisen kirkon syntymästä asti tärkeä osa kirkon olemusta. Yhteisöllisyyttä kuvataan kirkon alkuvaiheista kertovissa teksteissä Jeesuksen ja hänen seuraajiensa keskinäisenä yhteytenä, huolenpitona ja yhteisen hyvän jakamisena. (Thitz 2013, 16.)

Nykykirkossa yhteisöllisyys näkyy esimerkiksi jumalanpalveluksessa ja rippikoulussa. Pruukin mukaan rippikouluryhmän on tarkoitus olla yhteisö, johon jokainen kokee kuuluvansa ja haluaa kuulua (Pruuki 2010, 67). Ryhmässä nuori näkee malleja kristityistä. Yhteisön luomisessa tärkeässä roolissa ovat sekä opettajat että isokset. Isosten on hyvä olla opetustilanteissa läsnä mahdollisuuksien mukaan.

Toinen asia on dialogisuus. Opetuksen ei ole tarkoitus olla opettajan yksinpuhelu vaan tarkoituksena on luoda yhteinen keskustelu, johon osallistuminen nuorille mahdollistetaan. Dialogin kautta saadaan uusia kokemuksia ja pohditaan tarkemmin kristillistä uskoa ja elämää. Keskustelun kautta uskon asiat linkittyvät paremmin arkiseen elämään. (Pruuki 2010, 67; Rippikoulusuunnitelma 2001, 10–16.)

Kolmantena tulee nuoren motivaation ja aktiivisuuden tukeminen opettajana. Oppiminen vaatii omaa aktiivisuutta, jonka kautta nuoret rakentavat kuvaa itsestään, elämästä ja uskosta. Rippikoulun työtapojen tulee olla sellaisia, että ne mahdollistavat tai jopa vaativat

nuoren aktiivista osallistumista. Opettajan roolina on ensisijaisesti ohjata oppimista tuke-
malla ja keskustelemalla. Neljäntenä huomioitavana asiana on tavoitteiden asettelu ja
nuorten itsensä osallistuminen tavoitteiden asetteluun. Nuoria tulisi myös ohjata teke-
mään omia tavoitteitaan. Tavoitteiden asettelun kautta nuorelle tulee henkilökohtainen
vastuu tulosten saavuttamisessa. Viralliset opettajan ja nuoren tavoitteet käyvät vuoropu-
helua keskenään ja mahdollisesti tukevat toisiaan. (Pruuki 2010, 67–68; Rippikoulusuun-
nitelma 2001, 10–16.)

Konstruktivisuus on viides asia, joka tulee rippikouluopetuksessa huomioida. Opetuksen
täytyy lähteä liikkeelle aikaisemmista kokemuksista ja tiedoista, sillä uuden oppiminen
tapahtuu aina vanhan tiedon pohjalta. Opettaja auttaa nuorta käsittelemään uutta tietoa ja
kasvamaan ihmisenä ja kristittynä. Kuudentena asiana on opetuksen käytännöllisyys. Op-
pimisen kannalta on tärkeää, että käsiteltävät asiat pystytään linkittämään konkreettisiin
asioihin tai käytännön tilanteisiin. On tärkeää, että nuoret voivat peilata käsiteltäviä asi-
oita oman elämänsä näkökulmasta sekä pohtia vastauksia todellisten elämän tilanteiden
kautta. Viimeisenä asiana Pruuki korostaa opittujen asioiden reflektointia. Nuoria tulee
ohjata oman oppimisensa pohdintaan. Nuoren on hyvä arvioida oppimaansa. Nuorelle
pitää myös antaa mahdollisuus saada ja antaa palautetta. (Pruuki 2010, 68; Rippikoulu-
suunnitelma 2001, 10–16.)

5.4 Hengellinen elämä

Rippikoulusuunnitelman mukaan hengellisyyden ja spiritualiteetin pitäisi olla osa rippi-
koulun jokapäiväistä elämää. Hengellisyys on piirre, joka erottaa rippikoulun selkeästi
koulun uskonnosta. Hengellisyyttä harjoitetaan rippikoulussa erityisesti hartauksien, ju-
malanpalvelusten ja Raamatun lukemisen muodossa. Hengellisyys rakentuu rippikoulu-
suunnitelmassa teemoittain siten, että yhden kokonaisuuden muodostavat kirkkovoosi ja
siihen liittyvät sisällöt. Tässä kokonaisuudessa nousee esille myös uskontunnustus, Isä
meidän -rukous ja Herran siunaus, jotka toistuvat jumalanpalveluksissa ja hartauksissa.
Toisen kokonaisuuden hengellisyydessä muodostavat Raamatun lukeminen, musiikki ja
rippikoululaisten mahdollisuus sielunhoitoon. (Chaulagai 2009, 113–114; Rippikoulu-
suunnitelma 2001, 29–31.)

Rippikoulun hengellisen elämän ja rukouksen perustana toimii jumalanpalvelus. Se on tilanne, jossa ollaan vuorovaikutuksessa Jumalan kanssa. Rippikoulun jumalanpalveluksissa tärkeässä osassa on erityisesti Raamattu ja musiikki. Raamattua lähestytään jumalanpalveluksissa hengellisesti eikä vain tutustuta pyhiin teksteihin. Raamatun lukeminen jumalanpalveluksissa voi myös rohkaista nuoria itse lukemaan Raamattua. Musiikin avulla taas jumalanpalveluksessa rukoillaan laulun ja soiton keinoin. (Chaulagai 2009, 113–114; Rippikoulusuunnitelma 2001, 29–31.) Ohjevihkossamme käsittelemme harjaushetkien ja jumalanpalvelusten toteuttamista hengellisyyden kannalta sekä tarjoamme keinoja Raamattuun tutustumiseen.

5.5 Musiikki

Jumala on antanut ihmiselle musikaalisuuden lahjan ja musiikin ainekset. Olisi vääryys jättää näitä lahjoja hyödyntämättä. Musiikilla on tärkeä rooli ihmisten elämässä. Kristityt ovat jo alusta asti laulaneet yhteisissä kokoontumisissa, ja myös Raamattu kehottaa laulamaan, soittamaan ja ylistämään. Musiikissa on läsnä sekä Isä, Poika että Pyhä Henki. Musiikki on Jumalan hyvä luomisteko, Kristus on läsnä laulun sanoissa ja Pyhä Henki vaikuttaa musiikin kautta. Tämän takia musiikilla on erityinen merkitys kristityille. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 32–36.)

Musiikilla on myös tärkeä rooli nuoren elämässä. Nuoret voivat ilmaista itseään musiikin avulla ja myös käsitellä tunteitaan musiikin kautta. Musiikki monipuolistuu koko ajan ja tyyllilajeja on monia, joista nuori voi valita itselleen mieluisan. Tänä päivänä musiikkia kuulee joka paikassa ja hiljentymiselle on vaikea löytää tilaa. Rippikoulu kuitenkin tarjoaa myös mahdollisuuden hiljentymiselle äänien täyteen maailman keskellä. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 32–36.)

Musiikki kuuluu rippikouluun, mutta sen tehtävä ja merkitys vaihtelee tilanteesta riippuen. Musiikki vahvistaa rippikoulun ilmapiiriä ja yhteisöllisyyttä, luo turvallisuuden tunnetta ja auttaa pohtimaan omaa suhdetta musiikkiin. Lisäksi musiikin kautta koetaan hengellisyyttä ja Jumalan läsnäoloa. Musiikki sekä yhdessä soittaminen ja laulaminen edesauttavat myös oppimisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Sisällöltään rippikoulussa tutustutaan virsiin sekä hengelliseen populaarimusiikkiin. Musiikin rooliin on syytä

kiinnittää vielä enemmän huomiota, kun rippikoulussa on mukana nuori, jolla on näkövamma. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 32–36.)

6 PRODUKTIO

Toteutimme opinnäytetyömme kehittämispainotteisena ja työelämälähtöisenä opinnäytetyönä. Kehittämispainotteisessa opinnäytetyössä on tavoitteena tuottaa käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. (Vilka & Ayraksinen 2004, 9.) Opinnäytetyössämme kehitimme produktiona ohjevihkon seurakunnan työntekijöille, jonka avulla he voisivat helpommin integroida rippikoululeirin näkövammaiselle sopivaksi. Tämä oli myös produktiomme tavoite.

Produktio eli tuotekehittely on yleensä lyhykestoinen ja kertaluonteinen prosessi, jonka tavoitteena on luoda uusi konkreettinen tuote tai palvelu tietyille käyttäjäryhmälle ja kehittää käytännötoimintaan työvälineitä. Tuotekehittely pitää sisällään tuotteen tai palvelun suunnittelun ja valmistusprosessin, tuotteen kokeilun, toteutuksen, arvioinnin ja mahdollisesti markkinoinnin (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 33–34).

Produktiomme tarkoituksena ja tavoitteena oli saada koottua seurakunnan työntekijöille kattavasti yhteen pakettiin perustietoa näkövammaisuudesta sekä ohjeita näkövammaisen nuoren tarpeiden huomioimiseen rippikoululeirillä. Opinnäytetyössämme tuotekehittelyimme kuului tuotteen, eli vihkon suunnittelu- ja valmistusprosessi, sen kokeileminen käytännössä ja arviointi. Seuraavissa kappaleissa käsittelemme näitä prosessin eri vaiheita. Alkuun avaamme opinnäytetyömme aiheeseen päätymistä ja taustatietojen keräämistä. Kerromme lisäksi lyhyesti hyviin ohjeisiin liittyviä asioita, joita olemme pyrkineet huomioimaan ohjevihkossamme. Käsittelemme myös, kuinka ohjevihkoa on jo hyödynnetty ja arvioimme vihkon toimivuutta. Ohjevihkomme toteutimme yhteistyössä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän kanssa. Tämän vuoksi olemme hieman kertoneen seurakuntayhtymästä ja yhteistyömme toimivuudesta. Produktion arviointia varten haastattelimme vihkoa käyttäneitä työntekijöitä keräten heiltä palautetta sen hyödyllisyydestä ja käyttökokemuksista. Viimeisessä kappaleessa käsittelemme vielä produktiomme markkinointia ja jatkokehittelyä koskevia ajatuksiamme.

6.1 Aiheen valinta ja aloitus

Produktiomme on ollut tehdä rippikouluntyöntekijöille ohjevihko, jonka avulla he pystyisivät huomioimaan näkövammaisen nuoren tarpeet rippileirillä. Aiheeseen päädyimme syksyllä 2015. Huomasimme, että Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä etsi opinnäytetyön tekijää erilaisiin oppijoihin liittyen. Olimme yhteydessä yhtymän nuorisosihteereihin Marja Ruusuun ja Tiina Karppiseen. Heidän kanssaan yhteistyössä rajasimme aiheeksi ”Näkövammaisten nuorten tarpeiden huomioiminen rippileirillä”. Aiheen rajaus syntyi sekä oman kiinnostuksemme että työyhteisön tarpeista käsin. Eräällä yhtymän työntekijällä oli kokemusta rippileiristä, jossa yhtenä osallistujana oli näkövammaisen nuori, ja työntekijä koki, että tietoa ja ohjeita olisi hyvä löytyä yhdestä paikasta. Aiheen valinnassa vaikutti myös ajankohtaisuus ja omakohtaisuus. Sekä kirkon työntekijöinä että sosiaalialan ammattilaisina, tulisimme kohtaamaan työssämme myös näkövammaisia. Tästä opinnäytetyöstä saisimme eväitä tulevaisuutta varten.

Opinnäytetyömme suunnitelmaa tehdessämme tutustuimme erilaisiin rippikouluun, näkövammaisiin sekä hyviin ohjeisiin liittyviin materiaaleihin. Joulukuussa 2015 pidimme palaverin opinnäytetyötiimin kesken. Tässä palaverissamme loimme tälle raportille ja ohjevihkollemme alustavan rungon, teimme aikataulun sekä työnjaon. Lisäksi päätimme mihin opinnäytetyön arviointiprosessiin ilmoittautuisimme syksyllä 2016. Aloimme myös ideoida vihkomme sisältöä pohtien rippileiriä ja sen luonnetta. Mietimme myös kysymyksiä, joihin halusimme saada vastauksia. Kysymyksiä laadimme sekä omatoimista lähteisiin tutustumista että asiantuntijahaastatteluita varten.

Produktiomme työstövaihe kesti tammikuusta huhtikuuhun alkupuolelle. Tammikuussa 2016 aloimme kehittämään ja keksimään toiminnallisia esimerkkejä jokaiseen ohjevihkomme osa-alueeseen. Esimerkkien kehittämisessä ja keksimisessä hyödynsimme aiemmin tutkimaamme lähdemateriaalia. Vihkon muun osuuden varsinainen työstäminen ajoittui helmikuusta maaliskuuhun, jolloin kirjoitimme varsinaisen sisällön osa-alueiden alkujohdatteluista tärkeisiin huomioitaviin asioihin ja vinkkeihin. Huhtikuussa tuotannon työstövaiheessa keskityimme vihkomme ulkonäköön, sisällön järjestämiseen sekä linkkivinkkien kokoamiseen. Tämän produktiomme työstövaiheen aikana pidimme ryhmämme kesken muutamia palavereita noin kuukauden välein, joissa lähinnä suoritimme tilannekatsauksia ja työnjakoa.

Ohjevihkoamme tehdessä ajattelimme lähtökohtaisesti, että vihkomme on työntekijöitä varten. Tämän takia haastatteluissa painotimme työntekijähaastatteluja näkövammaisten nuorten itsensä sijaan. Tähän ratkaisuun on useita eri syitä. Ensimmäkin ajattelimme, että näkövammaisten kanssa työskennelleet työntekijät osaisivat kertoa asioita nimenomaan työntekijän kannalta. Toiseksi näkövammaisten tarpeet ja vamman laadut vaihtelevat yksilöllisesti todella paljon, joten näkövammaisten haastatteluiden pohjalta olisi ollut haastavaa tehdä yleisesti kattavaa ohjeistusta. Kolmanneksi määrällisesti on melko vähän näkövammaisia nuoria, joilla on rippikoulu tuoreessa muistissa, joten haastatteluita on vaikea saada sovituksi. Näkövammaisten nuorten vähäisestä määrästä kertovat myös näkövammaisten vuositilastot, jotka ovat esillä aikaisemmin tässä raportissa. Näillä perusteilla keskityimme vihkon kokoamisvaiheessa vain työntekijähaastatteluihin.

Tarkoituksenamme on ollut luoda ohjevihko, joten alkuun perehdyimme asioihin, joita hyviin ohjeisiin kuuluu. Ohjeiden on tarkoitus kertoa lukijalle, kuinka toimia ja mitä asioita tulee ottaa huomioon, jotta haluttu tulos saavutetaan. Ohjeissa tulee olla avattuna kaikki tarvittava, mutta samalla tulee huomioida, että ohjeissa ei ole mitään turhaa. Se saattaisi vaikeuttaa ohjeiden ymmärtämistä. Ohjeita kirjoittaessa tulee kiinnittää huomiota useisiin eri asioihin. Ensimmäkin ohjeiden laatijan tulee kiinnittää huomiota ohjeiden otsikointiin, jotta lukija ymmärtää mitä ohjeet käsittelevät. Ohjeet ovat myös hyvä jakaa toimintajärjestyksessä eteneviin vaiheisiin tai osioihin, jotka ovat myös otsikoitu selkeästi. Tärkeää on myös sisällysluettelon ja ohjeiden otsikoinnin yhteneväisyydet, jotta tarvittavat ohjeet löytyvät nopeasti. Mikäli ohjeiden lomaan tulee muutakin tekstiä, tulee ohjeistettavan tekstin erottua muun tekstin joukosta. (Kankaanpää & Piehl 2011, 295–300; Torppa 2014, 182–187.)

Olemme huomioineet edellä mainittuja asioita laatiessamme ohjevihkoa, jonka avulla näkövammaisten nuorten tarpeet huomioidaan rippileirillä. Ohjevihkon ensisijaisia käyttäjiä ovat rippikoulujen työntekijät, mutta myös isosille on ohjeista hyötyä. Tästä syystä olemme pyrkineet välttämään liiallisen ammattisanaston käyttöä ja avaamaan asiat mahdollisimman selkeästi. Ohjevihkossa on kerrottu perustietoa näkövammaisuudesta ja rippileirin eri ohjelmista, mutta ohjeet eri tilanteisiin on helposti löydettävissä ja selkeästi eriteltyinä.

6.2 Ohjevihko

Vihkoa kootessa hyödynsimme erityisesti kirjallista materiaalia, Näkövammaisten keskusliiton nettisivuja sekä työntekijä-haastatteluja. Haastattelimme vihkoa varten Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän näkövammaistyöstä vastaavaa diakonia Helvi Lähteenmäkeä, Piikkiön alue seurakunnan nuorisotyönohjaajaa Riikka Salorantaa ja Sauvo-Karunan seurakunnan nuorisotyönohjaajaa Hannele Airolaa. Lähteenmäellä oli kokemusta näkövammaisten kanssa toimimisesta monen vuoden ajalta ja Saloranta sekä Airola olivat molemmat pitäneet rippileiriä, jossa oli ollut mukana näkövammaisen nuori. Haastatteluiden avulla saimme vahvistusta kirjoista ja nettisivuilta lukemiimme asioihin. Lisäksi saimme paljon käytännön esimerkkejä, joita pystyimme hyödyntämään vihkossamme joko sellaisenaan tai soveltuvien osin. Tärkeintä antia haastatteluissa oli kuitenkin muistutus siitä, että jokainen nuori on yksilö - oli hänellä rajoittavia tekijöitä tai ei. Eli näkövammaisen laatu ja nuoren oma suhtautuminen vammaansa vaihtelee. Ohjevihkomme ei missään nimessä pysty poistamaan yhteistyön ja kommunikoinnin merkitystä näkövammaisen nuoren, hänen perheensä ja työntekijöiden välillä. (Lähteenmäki 2016; Saloranta 2016; Airola 2016.)

Jouduimme tarkkaan pohtimaan asioita, joita halusimme vihkossa tuoda esille. Pyrimme soveltamaan saamaamme tietoa rippileirin kontekstiin. Alkuun ajattelimme tehdä ohjeita näkövammaisen huomioimiseen eri leirin ohjelma osuuksissa, kuten oppitunnilla, hartauksissa ja vapaa-ajalla. Päädyimme kuitenkin tekemään vihkoon kappaleita, jotka eivät ole sidoksissa mihinkään tiettyyn leirin ohjelmaan. Tähän ratkaisuun päädyimme, koska rippikoulu elää muutoksessa ja tekeillä on uusi rippikoulusuunnitelma. Sen yhtenä merkittävänä ajatuksena on, että nuorten elämä, uskonasiat ja hengellisyys lävistäisivät leirin kokonaisuudessaan vieläkin paremmin ilman erillisiä ohjelma sidonnaisuuksia (Pulkinen 21.4.2016).

Oppitunti ja hartaus – otsikoiden sijaan vihkomme keskeisiksi kappaleiksi muotoutuivat Pedagogiikka, Toiminnallisuus ja Hengellisyys. Näiden otsikoiden alta vihkostamme löytyy asioita, jotka tulee erityisesti ottaa huomioon näkövammaisen nuoren kanssa sekä konkreettisia esimerkkejä pedagogiikkaan, toiminnallisuuteen ja hengellisyyteen liittyen. Edellä mainittujen kokonaisuuksien lisäksi vihkostamme löytyy ohjeita opastukseen, es-

teettömyyteen, saavutettavuuteen ja leirin arkisiin asioihin. Olemme myös koonneet viikon loppuun linkki vinkkejä, joiden avulla tarvittaessa työntekijät löytävät helposti lisätietoa.

Ohjevihkomme tuli tarpeelliseksi heti kesän 2016 rippileireillä, sillä kahdella Turun ja Kaarinan seurantayhtymän rippikoulussa oli mukana näkövammaisen nuori. Leiriltä saimme haastatteluiden muodossa työntekijöiden kokemuksia leiristä. Haastattelimme myös näkövammaista nuorta ja kyselimme hänen kokemuksiaan rippileiristä ja hänen tarpeidensa huomioimisesta leirillä.

6.3 Työelämäyhteistyö

Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymään kuuluu yhteensä kymmenen seurakuntaa, joista yksi on ruotsinkielinen. Vuonna 2015 yhtymän seurakuntiin kuului 147 228 jäsentä, joka oli 67,4 prosenttia alueen väestöstä (Kirkkohallitus i.a. A). Vuonna 2015 rippikoulun käyneiden määrä oli yhtymässä yhteensä 1579. Se vastaa 80,4 prosenttia alueen 15-vuotiaista. Suosituin rippikoulun suoritustapa oli vuonna 2015 leirimuotoinen rippikoulu, joita järjestettiin yhtymän suomenkielisissä seurakunnissa 60 kappaletta (Kirkkohallitus i.a. B.)

Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän yhteyshenkilöinämmme ovat pääasiassa toimineet nuorisosihteerit Marja Ruusu ja Tiina Karppinen. Heidän kanssaan olemme käyneet tiivistä keskustelua sekä kasvotusten että sähköpostin välityksellä koko prosessin ajan. Tapasimme heidän kanssaan ensimmäisen kerran joulukuussa 2015, ja kävimme läpi molempien osapuolien toiveita ja tarpeita sekä rajasimme opinnäytetyön aiheen näkövammaisiin nuoriin.

Alun jälkeen olimme esittelemässä ajatuksiamme opinnäytetyöstämme tammikuussa 2016 Nuorisotyön ja diakoniatyön yhteistyö -palaverissa. Tällöin projektimme oli vasta alussa ja saimme kuulla työntekijöiden ajatuksia ohjevihkoomme liittyen. Yhteistyöpalaaverissa saimme myös sovittua haastattelun vammaistyöndiakonin Helvi Lähteenmäen kanssa. Haastattelu toteutui helmikuussa. Lähteenmäellä on kymmenen vuoden kokemus

näkövammaistyöstä, joten häneltä saimme paljon käytännön vinkkejä näkövammaisen kohtaamiseen ja erilaisiin toiminnallisiin peleihin ja leikkeihin.

Seuraava tapaaminen yhteistyötahon kanssa oli huhtikuussa 2016 rippikoulujen työntekijöiden koulutuksessa, jossa esittelimme ohjevihkoamme. Saimme paljon hyvää palautetta. Kehotimme työntekijöitä kuitenkin laittamaan meille kehittämissuhteita työhömmme liittyen, mikäli heille sellaisia tulisi mieleen. Kesällä elimme työmme kannalta jännittäviä aikoja, koska vihkomme oli käytössä kahdella yhtymän leirillä. Molemmille leireille osallistui yksi näkövammaisen nuori. Myös yksi tiimimme jäsenistä oli mukana toisella näistä leireistä kesätyöntekijän roolissa. Saimme leirien työntekijöiltä palautetta leirien sujuvuudesta ja ohjevihkostamme. Näiden leirien sujuvuutta ja ohjevihkomme hyötyä kesän leireillä käsittelimme vielä lopuksi nuorisotyöntekijöiden koulutuksessa syyskuussa 2016. Kiitimme myös onnistuneesta yhteistyöstä ja saimme myös paljon kiitosta työntekijöiltä.

Yhteistyö yhtymän kanssa sujui mielestämme hyvin. Erityisen hyvää oli, että meille oli nimetty oma yhteyshenkilö, jolloin yhteydenpito oli helppoa. Hyvän vuorovaikutuksen kautta saimme tehdä opinnäytetyötä itseämme kiinnostavasta aiheesta ja yhtymä taas sai tekijät, jotka pystyivät vastaamaan heidän tarpeisiinsa. Alun suunnittelun jälkeen saimme työskennellä rauhassa ja pystyimme keskittymään ohjevihkon kokoamiseen. Pidimme kuitenkin yhteyshenkilömme ajan tasalla työn etenemisestä.

Ainoana ongelmana yhteistyössä oli palautteen saaminen ohjevihkosta. Kaikkia työntekijöitä kehoitettiin antamaan meille palautetta ja kehittämissuhteita, mutta tämä jäi todella vähäiseksi. Työstämme saimme kyllä positiivista palautetta ja kehuja, mutta emme saaneet riittävästi rakentavaa ja kriittistä palautetta. Tarkoituksemme oli vielä kehittää ohjevihkoamme kesän jälkeen. Tätä emme kuitenkaan pystyneet toteuttamaan, koska emme saaneet kehittämissuhteita. Tästä huolimatta olemme erittäin tyytyväisiä yhteistyöhömmme Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän kanssa ja toivomme ohjevihkostamme olevan hyötyä jatkossa.

6.4 Produktion arviointia

Vihkoamme hyödynnettiin kahdella Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän rippileirillä, joihin kumpaankin osallistui yksi näkövammaisen nuori. Tässä luvussa käsittelemme näitä kahta leiriä. Toiselta leiriltä olemme saaneet kesätyöntekijän laatiman raportin leirin sujuvuudesta, kun taas toiselta leiriltä olemme keränneet työntekijöiden ja näkövammaisen nuoren kokemuksia haastatteluiden avulla. Haastattelimme rippikoulun pappia ja lähetyssihteeriä, joka on alkuperäiseltä koulutukseltaan kirkon nuorisotyönohjaaja. Haastattelut toteutettiin leirin loppupuolella. Haastatteluissa keskityttiin kysymyksiin leiristä ja sen sujuvuudesta. Työntekijöiltä kysyttiin myös vihkomme käyttöön liittyviä asioita. Emme tuo esille nuoren itsensä tai työntekijöiden nimiä tai muuta tarkempaa tietoa leirien ajankohdista tai alue seurakunnista, joissa leirit pidettiin. Tähän ratkaisuun päädyimme, koska näkövammaisten nuorten määrä on yleisesti melko vähäinen, jolloin edellä mainittujen seikkojen perusteella leireille osallistuneet nuoret olisi voitu tunnistaa.

Alkuun on myös syytä tehdä hiukan selkoa leirien avustajaratkaisuksista ja apuvälineistä näkövammaisten osalta. Toisella näkövammaisella nuorella oli leirillä henkilökohtainen avustaja, joka oli nuoren kanssa kello 9-18. Avustaja oli alan opiskelija eikä hän ollut nuorelle ennestään tuttu. Tämän lisäksi leirillä oli yksi kokeneempi isonen. Hän oli leirillä näkövammaista nuorta varten ja hän toimi nuoren kanssa iltaisin sekä oli myös isosryhmissä mukana auttamassa. Toisella leirillä, jolta olemme saaneet kesätyöntekijän raportin, näkövammaisella nuorella ei ollut erillistä avustajaa (Kesätyöntekijä 2016).

6.4.1 Työntekijöiden näkökulma

Kysyimme työntekijöiltä heidän ensi reaktioistaan ja ajatuksistaan kuullessaan, että leirille tulee näkövammaisen nuori ja siitä, kuinka he valmistautuivat leirille näkövammaisen nuori huomioiden. Leiriin liittyen kysyimme onnistumisia ja epäonnistumisia näkövammaisen tarpeiden huomioimisen osalta. Kysyimme myös työntekijöiden mielestä tärkeistä huomioista ja asioista, joita tulee leirillä ottaa huomioon näkövammaisen nuoren osallistuessa. Vihkoamme liittyen kysyimme ovatko työntekijät perehtyneet siihen ja mistä on ollut erityisesti hyötyä?

Papin ensireaktiona oli, että totta kai nuori saa osallistua leirille, mutta kuitenkin häntä hiukan jännitti, kuinka leiri tulee sujumaan. Leiri sujui kuitenkin papin mielestä hienosti ja varsinaisia ongelmia ei hänen mielestään ollut. Tähän edesauttoi hänen mukaansa muiden nuorten positiivinen suhtautuminen näkövammaiseen nuoreen. Papin mukaan leiri on opettanut kaikkia hyväksymään ja ymmärtämään erilaisuutta, jonka hän näkeekin rippikoulun yhtenä pääajatuksena. Pappi myöntää, että leiri toteutettiin edelleen paljon näkevien ehdoilla. Pappi olisi mielestään voinut enemmän hyödyntää muita aisteja opetuksessaan. Tähän hän kuitenkin kaipaisi enemmän materiaalia, sillä hänellä ei mielestään ollut valmiuksia sellaiseen. Alkuun papilla oli vaikeuksia muistaa sanoittaa kaikki, mitä hän esimerkiksi taululle kirjoitti, mutta hän kertoi tämänkin kehittyneen leirin edetessä. Leiriin valmistautuessaan pappi luki vihkomme läpi ja yritti erityisesti sisäistää sen, että puhuu ääneen kaiken mitä kirjoittaa tai mitä taululla lukee. Tämän lisäksi hänen mielestään vihkon parasta antia oli opetus siitä, että kuvailee asioita tarkkaan eikä kerro vain että “tässä on tää”. (Leiripappi 2016.)

Lähetys sihteeriin suhtautui myös positiivisesti näkövammaisen nuoren osallistumiseen leirille. Hänellä oli toki aikaisempaa kokemusta näkövammaisen kanssa toimimisesta, sillä hän oli aikaisemmin pitänyt leirejä sokean papin kanssa. Lähetys sihteeri valmistautui leiriin myös lukemalla vihkomme. Hän hankki leirille pelivälineitä, kuten kaksi kulkupalloa ja pelikortit pistekirjoituksella. Lähetys sihteeri pyrki kiinnittämään huomiota puheeseensa, jotta näkövammaisen tulee huomioiduksi. Hän yritti aina muistaa kertoa oman nimensä puhutellessaan näkövammaista nuorta tai istuessaan hänen viereen. Hän totesi näkövammaisen nuoren oppineen tunnistamaan ainakin ohjaajat äänen perusteella. (Lähetys sihteeri 2016.)

Vihkon hyödyllisyydestä lähetys sihteeri mainitsi samat asiat kuin pappikin, mutta sen lisäksi hän mainitsi hyödyllisiksi asioiksi erilaiset leikit ja pelit, joita vihkostamme löytyi. Lähetys sihteeri muistutti, että aikatauluihin on syytä kiinnittää huomiota tarkemmin kuin leirillä, jossa kaikki nuoret ovat näkeviä, sillä liikkuminen saattaa olla hitaampaa. Myös lähetys sihteeri koki, että leiri oli onnistunut. Hän kuitenkin painotti, että kaikki ihmiset ovat omia persooniaan ja tällä leirillä nuori oli ollut itse aktiivinen ja sosiaalinen ja suhtautui vammaansa hyvin, mikä edesauttoi leirin sujumista. (Lähetys sihteeri 2016.)

6.4.2 Leiriläisen näkökulma

Kysyimme leiriläiseltä muun muassa, kuinka hän oli päätenyt osallistumaan perinteiselle rippileirille ja kuinka hän oli leirillä viihtynyt. Kysyimme myös hänen tarpeistaan ja siitä, kuinka ne oli leirillä huomioitu. Lisäksi keskustelimme siitä, kuinka yhteistyö avustajien kanssa oli sujunut. (Rippileiriläinen 2016.)

Leiriläinen kertoi, ettei hän alun perin ajatellut käydä rippikoulua ollenkaan, koska ei kokenut itseään kovinkaan uskonnolliseksi ja hän pelkäsi, että leirillä tuputettaisiin uskontoa. Tämä pelko oli kuitenkin osoittautunut aiheettomaksi. Nuorta harmitti vain uskontunnustuksen ulkoa opettelu. Leiriläinen oli omien sanojensa mukaan viihtynyt leirillä hyvin. Kuitenkin välillä hän oli kokenut olonsa pitkäväteiseksi. Leiriläinen koki, että työntekijät, isokset ja muut leiriläiset olivat ottaneet hänet hyvin vastaan. Yhtenä ongelmana hän mainitsi, että huoneen lattialla, jossa hän muutaman muun leiriläisen kanssa nukkui, oli jonkin verran tavaroita. Hän oli kuitenkin leirin edetessä oppinut tämän tiedostamaan. Nuori koki, että niin oppitunnit kuin isosen vetämät raamatturyhmät olivat menneet hyvin. Välillä raamatturyhmien yhteydessä nuori koki itsensä ulkopuoliseksi, kun hänelle unohdettiin kertoa mitä hänen näytelmässä tulee tarkalleen tehdä, tai mitä ryhmässä tehty tuotos pitää sisällään. (Rippileiriläinen 2016.)

Nuori kertoi, että hänen kohdallaan tulee erityisesti huomioida se, että liikkuminen on hitaampaa. Muutenkin liikkuminen kuoppaisessa ja epätasaisessa maastossa (kuten leirikeskuksessa, jossa leiri oli) on hankalaa. Nämä tarpeet oli kuitenkin huomioitu nuoren mielestä hyvin. Nuorella oli tarjottu mahdollisuus päästä auto kyydillä ruokailuun, koska sinne oli noin viiden minuutin kävelymatka. Nuori ei juurikaan hyödyntänyt tätä mahdollisuutta vaan käveli matkat avustajan kanssa. Avustajatarkeisuus oli myös nuoren mielestä toimiva. Alkuun hän joutui kuitenkin opettamaan avustajalle ja isoselle, kuinka heidän tulee nuorta opastaa. Ensimmäisinä päivinä opastaminen oli vielä vajavaista ja nuori törmäili esteisiin, joista häntä ei huomattu varoittaa. (Rippileiriläinen 2016.)

Kysyimme nuorelta myös, että olisimmeko voineet työntekijöinä tehdä jotain toisin, jotta hänen tarpeensa olisi huomioitu paremmin. Hänen mielestään leirillä ei ollut suuria ongelmia, joten oli hankalaa löytää mitään kehitettävää. Hänen mukaansa aina voi kuitenkin tehdä jotain asioita paremmin. Nuori ei siis kuitenkaan kokenut edeltävissä kappaleissa

esille tulleita tilanteita suurina ongelmina vaan ilmeisesti hän on tottunut vastaaviin tilanteisiin. (Rippileiriläinen 2016.)

6.4.3 Kesätyöntekijän raportin antama näkökulma

Seuraavissa kappaleissa tuomme seurakuntayhtymän toisen leirin työntekijöiden kokemuksia leiristä, johon osallistui näkövammaisen nuori. Kokemusten lähteenä toimii raportti, jonka on koonnut leirillä työskennellyt kesätyöntekijä. Kesätyöntekijälle oli etukäteen seurakuntayhtymän toimesta annettu tehtäväksi leiristä raportointi meille opinnäytetyöntekijöille. (Kesätyöntekijä 2016.)

Leirillä kävi ilmi, että nuoren näköaste oli parempi kuin työntekijät olivat alun perin ajatelleet. Ongelmia oli lähinnä kauempana olevien kohteiden hahmottamisessa ja kontrastien kanssa. Kesätyöntekijä mainitsi, että nuori pystyi lukemaan Raamattua ja kulkemaan maastossa melko hyvin. Majoitusrakennus ei ollut paras mahdollinen, ja esimerkiksi oppituntitila oli hankalasti kahdessa tasossa. Lisäksi vessoihin piti kulkea eteisen kautta, joten kenkien järjestämiseen kiinnitettiin erityistä huomiota, jotta kulkuväylä oli mahdollisimman esteetön. Leirillä ei ollut mukana avustajaa eikä myöskään isosia ollut normaalia enemmän; kuitenkin tämä ei kesätyöntekijän mukaan haitannut. (Kesätyöntekijä 2016.)

Leirin oppitunneilla hyödynnettiin monipuolisesti erilaisia menetelmiä. Kirjoitettiin muistiinpanoja, keskusteltiin ja tehtiin ryhmätöitä. Näkövammaisen nuori istui lähellä fläppitaulua, jotta hän näki taululle. Loppuleiristä kuitenkin taulutussit huononivat sen verran, että kontrasti heikkeni, ja nuoren oli hankala saada selvää kirjoitetuista asioista. Ongelma ratkaistiin siten, että työntekijät toistivat kirjoitettavan asian muutamaan kertaan. Kontrastin lisäksi ongelmia oli jonkin verran erilaisissa leikeissä, jotka olivat näkövammaiselle nuorelle haastavia. (Kesätyöntekijä 2016.)

Työntekijät kokivat, että he olisivat voineet huomioida näkövammaista ja hänen tarpeitaan enemmän. Tämä tuli ilmi esimerkiksi edellä mainittujen asioiden yhteydessä. Toisaalta välillä työntekijät sortuivat ylireagointiin ja liialliseen huomiointiin, sillä loppupe-

leissä nuori näytti pärjäävän hyvin. Vielä löytyy siis kehitettävää, mutta pääasiassa työntekijät suoriutuivat mielestään leiristä hyvin, sillä nuori kertoi viihtyneensä leirillä hyvin. (Kesätyöntekijä 2016.)

Ohjevihkostamme saimme positiivista palautetta. Erityisesti kesätyöntekijä oli pitänyt vihkomme pedagogiikka-osiosta, jossa oli hänen mielestään hyvin tuotu esille mitä opetuksen kannalta tulee ottaa huomioon. Kesätyöntekijä piti myös osioiden tukena olleista käytännön esimerkeistä. Kesätyöntekijä kertoi kuitenkin, että ohjevihkomme hyödyntäminen jäi vähäiseksi johtuen nuoren näköasteesta, joka oli kesätyöntekijän mielestä liian hyvä antamiimme ohjeisiin nähden. (Kesätyöntekijä 2016.)

6.5 Produktion markkinointi ja jatkokehittäminen

Ohjevihkoamme aiomme markkinoida kirkon tiedotuskeskuksen sisäisestä viestinnästä vastaaville henkilöille. Ajatuksenamme on saada vihkomme sakastin sivuille työntekijöiden löydettäväksi ja hyödynnettäväksi. Lisäksi aiomme ottaa yhteyttä vammaistyön työalasihteerin sekä kasvatus ja perheasian toiminnalliseen osastoon. Kirkon kasvatuksen järjestöistä aiomme ottaa yhteyttä Poikien ja tyttöjen keskuksen ja markkinoida ohjevihkoamme myös sinne. Poikien ja tyttöjen keskuksen otamme yhteyttä sen vuoksi, että se on merkittävä kasvatuksen työntekijöiden kouluttaja.

Varsinaisia jatkokehittämisideoita ohjevihkoamme emme ole saaneet suoraan integroiduille leireille osallistuneilta työntekijöiltä tai muiltakaan seurakuntayhtymän työntekijöiltä. Vihkomme jatkokehittämiseksi saimme ajatuksen leiripapin haastattelusta. Hän mainitsi haastattelussa kaipaavansa enemmän esimerkkejä ja konkreettisia apuvälineitä. Tähän tuottamaamme ohjevihkoon emme ole kehittäneet monia esimerkkejä, koska halusimme antaa työntekijöille mahdollisuuden hyödyntää omaa osaamistaan. Siksi koemme, että leiripapin ehdotus olisi enemmänkin jatkokehittelyä ohjevihkollemme kuin tämän hetkisen vihkon kehittämistä. Aihetta voisikin jatkaa tekemällä työntekijöille vielä enemmän esimerkiksi aistitillisuuteen liittyviä esimerkkejä ja konkreettisia apuvälineitä.

Toinen ohjevihkomme jatkokehittämisidea olisi myös laajempien esimerkkien kehittäminen. Niitä voitaisiin kehittää luomalla työntekijöille esimerkiksi valmiita oppituntikokonaisuuksia, joita he voisivat hyödyntää sellaisenaan tai soveltaen omiin tarpeisiinsa. Näissä laajemmissa oppituntikokonaisuuksissa pystyttäisiin paremmin huomioimaan jo saatavissa olevat näkövammaisille tehdyt materiaalit sekä heidän tarvitsemansa apuvälineet. Lisäksi oppituntikokonaisuuksien toiminnallisista osuksista työntekijät voisivat mahdollisesti saada enemmän konkreettisia välineitä esimerkiksi nuorteniltoihin.

7 POHDINTA

7.1 Eettisyys

Tutkimus- ja kehittämistoiminnassa eettisten ratkaisujen tarkoituksena on kunnioittaa ihmisiä, pyrkiä tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen ja oikeudenmukaisuuden korostamiseen. Kriittinen asenne vallitsevia käytäntöjä ja tarjolla olevia tietoja kohtaan on myös eettisyyttä. Hyviä ammattikäytäntöjä tulisi kehittää ja arvioida jatkuvasti. Tämä mahdollistetaan rakentavan kriittisyyden avulla, jossa ammattikäytäntöjä tarkastellaan ja arvioidaan. Tutkimus- ja kehittämisprosessissa eettisyys tarkoittaa tapaa, jolla tutkijat asennoituvat työhönsä, ongelmiinsa ja keskeisiin henkilöihin, joista tutkimusta ja kehittämistyötä tehdään. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11.)

Tutkimus- ja kehittämistyössä eettisyys näkyy läpi koko prosessin. Eettinen prosessi käynnistyy aiheen ja menetelmien valinnassa ja se näkyy työskentelyssä, julkaisemisessa ja soveltamisessa. Tärkeimpiä tutkijoiden moraalisia velvoitteita on esimerkiksi lähdekriittisyys. Tutkimus- ja kehittämistyön tulisi läpikohtaisesti kestää päivänvaloa, eli työltä odotetaan rehellisyyttä ja läpinäkyvyyttä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 12.)

Rakentava kriittisyys näkyy kehittämistyössämme alusta loppuun asti. Leirimuotoista rip-pileiriä on kehitetty aikaisemminkin, mutta minkäänlaista erityistä ohjevihkoa näkövammaisten huomioimisesta leiriolosuhteissa ei ole tehty. Kehittämistyömmme avulla haluamme kehittyä ja kehittää jo olemassa olevia kirkon nuorisotyön ammattikäytäntöjä ja -tapoja. Kehittämistyössämme näkyy kriittisyys lähdemateriaaleja kohtaan ja eettisesti oikeat tiedonhankintamenetelmät. Lisäksi eettisyyteemme vaikuttaa tuleva kirkon työntekijän ammatti-identiteettimme. Kirkon nuorisotyöntekijän eettisissä ohjeissa yhtenä osa-alueena on työskentely nuorten kanssa. Nuorten kanssa työskentelyssä korostetaan muun muassa; hyväksymistä, välittämistä, kiinnostusta nuorten tarpeisiin ja vastuullisena esikuvana toimimista. (Kirkon nuorisotyöntekijöiden liitto i.a..) Eettisten ristiriitojen huomioiminen on jo nyt kirkon työssä joka päivästä ja tulee yhä suuremmassa määrin olemaan tulevaisuudessa.

Lähteiden ja aikaisempien tutkimusten etsimiseen käytimme aikaa yli puoli vuotta. Halusimme varmistua siitä, että lähteet ovat laadukkaita, ajantasaisia sekä vastaavat produktiomme tarkoitusta parhaiten. Muutamia lähteitä etsimme aktiivisesti vielä produktiota tehdessämme. Lähteiden niukkuus, etenkin aikaisempien samankaltaisten produktioiden ja aiheen tutkimuksien kohdalla toisaalta hankaloitti työtämme, mutta toisaalta se avasi paljon mahdollisuuksia ja antoi vapaat kädet. Yritimme noin puolen vuoden ajan päästä vierailemaan Jyväskylään näkövammaisten koululle, mutta yhteyshenkilömme koululla vaihtui ja aikataulumme eivät sopineet yhteen. Lopuksi monien yritysten jälkeen totesimme, että nyt koululla vierailusta ei ole enää meille apua, koska produktiomme oli melkein valmis.

Produktiomme, ohjevihkomme, tekemisessä tuli vastaan monia eettisiä kysymyksiä. Yksi niistä liittyi näkövammaisen opastamista kuvaaviin kuviin. Otimme kuvat itse, koska totesimme, että kuvien käyttöoikeuksiin tarvittavien lupien saantiin voisi mennä kauankin. Toisena pohdimme ohjevihkomme sisältävien haastattelujen roolia. Haastattelisimmeko sekä työntekijöitä että näkövammaisia nuoria vai emme? Päädyimme toteuttamaan vain työntekijöiden haastattelut, koska näkövammaisia nuoria on määrällisesti vähän. Lisäksi ohjevihkomme tullessa työntekijöiden käyttöön, koimme saavamme käytännöllisempää tietoa heiltä. Haastattelemamme seurakunnan työntekijät toimivat produktiossamme asiantuntijoina. Tämän vuoksi heidän nimensä ovat mainittuina ohjevihkossamme. Suurin osa muista lähteistämme oli erilaista kirjallisuutta ja internet-sivuja. Internet-lähteiden kanssa olemme olleet kriittisiä ja valikoineet niistä luotettavia näkövammaisten keskusliiton ylläpitämiä sivustoja. Kolmas eettinen kysymyksemme oli se, että tuommeko palautetta antaneiden työntekijöiden ja nuoren henkilöllisyyttä ilmi. Päätimme yhdessä, että emme tuo heidän henkilöllisyyttään ilmi, koska emme halunneet henkilöidä saamaamme palautetta kehenkään yksittäiseen työntekijään tai nuoreen.

Produktiomme kulmakivenä on leirimuotoisen rippileirin tarkasteleminen ja sen kehittäminen siten, että näkövammaisen nuori tulisi paremmin huomioiduksi. Produktiomme näkökulmana olivat työntekijät, koska produktiomme tarkoituksena on tukea kirkon työntekijöiden työtä. Produktiostamme saatava hyöty on ensisijaisesti suunnattu ohjevihkoamme käyttäville työntekijöille ja mahdollisesti myös rippileirillä toimiville isosille. Laajemmassa mittakaavassa produktiostamme saatava hyöty on sovellettavissa myös koko

kirkon nuoriso- ja lapsityöhön, koska ohjevihkomme on laaja-alainen, eikä tarkasti suunniteltu esimerkiksi leirityöhön.

Produktiomme keskeisenä käsityksenä ja oletuksena oli integraatio. Integraation vastaakohtana on segregatio. Emme opinnäytetyössämme ole nostaneet paljon esille segregatiota, mutta haluamme kuitenkin painottaa, että myös valtakunnallisella näkövammaisille tarkoitettulla rippileirillä olisi oma paikkansa rippikoulutyössä. Tämän ajatuksen nosti esille myös haastattelumme leiripappi, joka osallistui leirille, jossa ohjevihkomme oli käytössä. Pappi myönsi, että leiri tehtiin edelleen hyvin paljon näkevien ehdoilla, vaikka näkövammaisen nuoren tarpeita pyrittiin huomioimaan ohjevihkoa apuna käyttäen. Papin mukaan näkövammaisen nuori olisi saanut paljon enemmän irti, mikäli nuori olisi osallistunut näkövammaisille tarkoitettulle rippileirille. (Leiripappi 2016.) Aiheesta emme kuitenkaan keskustelleet nuoren itsensä kanssa. Tärkeää on siis tiedostaa, että integraatio ei välttämättä ole tässä tapauksessa ainoa oikea vaihtoehto, joten olisiko syytä järjestää valtakunnallisia näkövammaisille tarkoitettuja rippileirejä?

7.2 Johtopäätökset ja produktion onnistuminen

Leireiltä saamamme tietojen ja palautteiden perusteella voimme tehdä päätelmän, että vihkostamme on ollut hyötyä työntekijöille. Uskomme vihkomme antavan työntekijöille rohkeutta ja valmiuksia kohdata näkövammaisen nuori rippileirillä. Palautteesta voimme päätellä ja vahvistaa sen käsityksen, että näkövammojen asteessa ja nuorissa itsessään on eroa. Näin ollen ohjeemme ovat vain suuntaa antavia yleisellä tasolla ja, että parhaiten nuoren tarpeista saa käsityksen puhumalla nuoren itsensä kanssa. Työntekijöiden tulee siis pystyä kysymään nuorelta itseltään häntä hyödyttävistä asioista, jotta välttyään kiusallisilta ylireagoineilta tai vastaavasti liian vähäiseltä tarpeiden huomioimiselta.

Tavoitteet ja odotukset, joita olimme ohjevihkollemme kesää varten asettaneet, saavutettiin hyvin. Tärkeimpänä oli hienoa kuulla, että näkövammaiset nuoret olivat viihtyneet molemmilla leireillä. Tähän varmasti vaikuttaa työntekijöiden, isosten ja muiden leiriläisten suhtautuminen sekä yleinen ilmapiiri. Kuitenkin haluamme uskoa, että myös ohjevihkomme on edistänyt nuorten viihtyvyyttä ainakin välillisesti. Kesällä leireille osallistuneiden nuorten näkövammaisuuden laatu ei ollut niin vaikea kuin ohjevihkon kokonaisvaltainen

testaaminen olisi ehkä vaatinut. Vihkomme ei mielestämme ollut tarpeeksi kattavasti käytössä, jotta tietäisimme varmuudella sen toimivuuden myös vakavampien näkövammojen yhteydessä. Tästä huolimatta haluamme uskoa, että ohjevihkollemme löytyy käyttöä myös valtakunnallisesti eri seurakunnissa ympäri Suomen. Olisikin mielenkiintoista kuulla jatkossa, kuinka ohjevihkomme toimisi esimerkiksi sokeiden parissa.

Ohjevihkoa tehdessämme emme hyödyntäneet näkövammaisten nuorten haastatteluja, koska näkövammaisen vaikutus on yksilöllistä. Tämä käsitys vain vahvistui opinnäytetyöprosessin aikana. Näkövammaisen nuoren haastattelu olisi mielestämme tuonut työhömme vain yhden nuoren kokemuksen omasta vammastaan ja sen tuomista haasteista, jolloin laajalti sovellettavissa olevan materiaalin työstäminen olisi ollut hankalaa.

Tästä syystä keskityimme vihkossamme työntekijöihin ja kuulimme myös yhden näkövammaisen nuoren kokemuksia rippileiristä. Olisimme voineet myös kysyä muilta leiriläisiltä heidän kokemuksiaan siitä, että leirille osallistui yksi näkövammaisen. Nyt olimme vain työntekijöiden kommenttien ja kesätyöntekijänä toimineen tiimimme jäsenen arvioiden varassa. Eli tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista selvittää tarkemmin, millaisena näkevät nuoret kokevat integroidun leirin.

7.3 Ammatillinen kasvumme

Opinnäytetyötä tehdessä yhdeksi suurimmaksi haasteeksi muodostui aikaisempien tutkimuksien ja produktioiden puute. Vaikka Suomessa on tehty pitkään kirkon parissa näkövammaistyötä, ei leirin olosuhteisiin eikä vapaa-aikaan liittyviä materiaaleja löytynyt paljoa. Jouduimme siis vihkoa varten soveltamaan lukemaamme kirjallisuutta ja asiantuntijahaastatteluistamme saamiamme käytännön vinkkejä. Myös näkevien nuorten kanssa pidetyistä rippileireistä oli meille suunnattomasti hyötyä. Rippileirin runko on suurin piirtein samanlainen seurakunnasta riippumatta eikä ohjelman sisältö myöskään suuresti vaihtelee, erityisriparit (esim. vaellusrippileirit) pois lukien. Pystyimme näiden kokemusiemme pohjalta muokkaamaan ja soveltamaan kohtuullisen helposti erilaisia esimerkkejä, jotka toimisivat näkövammaistenkin nuorten parissa.

Toinen huomionarvoinen haaste opinnäytetyötä tehdessämme oli meidän jokaisen ryhmämme jäsenen kokemattomuus opasvihkon tekemisestä. Tämä näkyi muun muassa epävarmuutena ja vaikeutena rajata opasvihkomme sisältöä vastaamaan sen todellista käyttötarkoitusta. Meistä kenelläkään ei ollut oikeastaan minkäänlaista historiaa näkövammaisten työskentelyn parissa, joten olimme kaikki vieraalla maaperällä opinnäytetyössämme. Kuitenkin asiantuntijahaastatteluiden sekä aiheeseen liittyvän materiaalin avulla saimme koottua vihkoamme kaikki oleelliset asiat. Mielestämme onnistuimme siinä rajaamatta vihkoa kuitenkaan liian suppeaksi tai jättäen sitä liian laaja-alaiseksi.

Vaikka vihkomme on suunnattu pääsääntöisesti rippikoulutyöhön, emme kuitenkaan halunneet sitoa sitä pelkästään rippikoulutyöhön sopivaksi. Pyrimme tekemään vihkosta mahdollisimman kattavan ja monipuolisen tietopaketin näkövammaisten parissa työskenteleville. Vihko on myös käytettävissä muidenkin kuin nuorten tai lasten parissa. Emme näe estettä sille, etteikö ohjevihkoamme voisi käyttää myös esimerkiksi diakoni. Soveltuna ikä- ja tilannekontekstiin vihko käy kaikkien seurakunnan työntekijöiden työn tueksi. Vihkomme tarjoaakin monia yleisesti hyödyllisiä ohjeita ja käytännön esimerkkejä erilaisiin työskentelyhetkiin näkövammaisten parissa myös muissakin ympäristöissä kuin vain leiriolosuhteissa. Tämän lisäksi vihkomme huomiot liittyen pedagogiikkaan, toiminnallisuuteen ja esteettömyyteen ovat hyödyllisiä, vaikka paikalla ei aina olisikaan näkövammaista henkilöä. Eri huomioita kirjoittaessa, huomasimme niiden olevan usein itsestään selvyyksiä, maalaisjärjellä pääteltävissä olevia asioita, mutta jäävän kuitenkin usein käytännön tasolla toteuttamatta.

Ryhmämme toimi hyvin alusta loppuun saakka opinnäytetyöprosessissa. Ryhmämme jäsenet olivat tuttuja keskenään ja olimme opintojemme aikana tehneet useampia oppimistehtäviä ryhmänä. Tästä johtuen meidän oli helppo jakaa työtehtäviä toisillemme, kun tiesimme kunkin ryhmämme jäsenen vahvuudet ja heikkoudet. Ryhmänä löysimme todennäköisesti paljon enemmän erilaisia näkökulmia sekä vihkoa että koko opinnäytetyöprosessiamme varten, kuin mitä kukaan meistä olisi yksin kyennyt löytämään. Keskinäinen viestittelymme ja kommunikaatiomme onnistui ongelmitta, vaikka opinnäytetyötä tehdessämme kukin meistä asui eri puolella Suomea. Isoimmat ryhmänä työskentelyn ongelmat löytyivät yhteisten aikataulujen yhteen sovittamisesta. Kuitenkin kunkin luottamus jokaiseen ryhmän jäseneseen ja heidän vastuunsa kantamiseen auttoi aikatauluongelmien voittamisessa.

Käsi kädessä -ohjevihko oli ensimmäinen tekemämme produktio yhteistyössä työelämän kanssa. Ammatillisen kasvun kannalta tämä oli meille todella antoisa kokemus. Vaikka saimme hyvin vapaat kädet toteuttaa ja rakentaa vihkoamme, kuuntelimme tarkasti ja otimme huomioon yhteistyökumppanimme toiveet vihkon sisältöä kohtaan. Yhteistyömme Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän kanssa toimi saumattomasti koko opinnäytetyönprosessimme ajan. Oli mukava huomata opinnäytetyötä tehdessä, kuinka yhteistyökumppanimme oli innoissaan ja avulias auttamaan meitä alusta lähtien prosessin loppuun saakka.

Opinnäytetyöprosessin aikana koemme kasvaneemme runsaasti ammatillisesti. Prosessista jäi meille käteen valmis paketti, jota voimme hyödyntää työssämme tulevaisuudessa. Lisäksi opinnäyte on paljon muutakin kuin vain kirjoitettua tekstiä, sillä koko prosessin ajan taustalla tapahtuu ajatustyötä ja jollain asteella ammatillista reflektointia. Ohjevihkoa työstäessämme käsitelimme läpi ihan perusasioita liittyen rippikoululeireihin ja niiden kokonaisuuksiin. Näkövamma, kuten monet muutkin vammat tuovat omat erityistarpeensa leiriolosuhteisiin ja leirin toteuttamiseen. Ohjevihkoa tehdessä meille konkretisoitui kuinka vähällä ja helposti voidaan jotakuta auttaa pärjäämään leirillä hyvin yhdessä muiden mukana. Osallisuuden tukeminen ja nuorten erityistarpeiden huomioiminen rakentuvat loppupeleissä pienistä palasista sekä hyvistä ennakkovalmisteluista. Lisäksi näillä pienillä asioilla näkövammaisen nuoren asemaa kirkossakin voitaisiin parantaa. Ota heidät paremmin huomioon esimerkiksi jumalanpalveluksissa, nuortenilloissa tai kaudenimmassa joululauluissa. Maalaisjärjellä pärjää hyvin pitkälle, kunhan vain muistaa huomioida nuoret ja heidän erityistarpeensa riittävästi koko rippikoulun ajan.

LÄHTEET

- Airola, Hannele 2016. Nuorisotyönohjaaja. Sauvo-Karunan seurakunta. Haastattelu 23.2.2016.
- Chaulagai, Mari 2009. Puhetta Jumalasta vai puhetta Jumalan kanssa? Rippikoulu hengellinen elämä. Teoksessa Tapani Innanen & Kati Niemelä (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 112–127.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä.
- Emanuelsson, Ingemar 2001. Integraatio ja segregatio. Teoksessa Pentti Murto, Aimo Naukkarinen & Timo Saloviita (toim.) Inklusion haaste koululle – Oikeus yhdessä oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 125–138.
- Hyytiäinen, Merja; Kokko, Leena; Mäki, Maiju; Pietiläinen, Erja & Virtanen, Pirkko 2014. Vaikeavammaisten oppilaiden opetus. Esiopetuksesta peruskoulun päättymiseen. Helsinki: Kehitysvammaliitto, oppimateriaalikeskus Opike.
- Ikonen, Oiva & Virtanen, Pirkko 2007. Sanasto. Teoksessa Oiva Ikonen & Pirkko Virtanen (toim.) Erilainen oppija - yhteiseen kouluun. Kokemuksia yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden kehittämisestä. Jyväskylä: PS- kustannus, 381–382, 392.
- Jantunen, Veikko & Peltomaa; Virpi 2015. Näkövammaisen palveluopas 2015. Näkövammaistenkeskusliitto ry. Viitattu 13.1.2016. http://www.nkl.fi/index.php?__file_display_id=9907.
- Jääskeläinen, Ilkka 2002. Diakoniatoiminnan muodot. Teoksessa Riitta Helosvuori (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 202–204.
- Kangaspunta, Seppo 2011. Saatteeksi. Teoksessa Seppo Kangaspunta (toim.) Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampere: Tampere University Press.
- Kankaanpää, Salli; Piehl, Aino 2011. Tekstintekijän käsikirja - Opas työssä. kirjoittavalle. Helsinki: Suomen yrityskirjat Oy.
- Kauppila, Reijo A. 2005. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kesätyöntekijä 2016. Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä. Sähköpostiviesti 21.8.2016.

- Kiilakoski, Tomi 2007. Johdanto: Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 77. Opetushallitus, Nuorten osallisuushanke. Humanistinen ammattikorkeakoulu, sarja A 3.
- Kirkkohallitus i.a. A. Tilastot. Seurakuntien väkiluvut 2015. Viitattu 3.10.2016. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content3D45B8>.
- Kirkkohallitus i.a. B. Tilastot. Varhaiskasvatus-, nuoriso- ja rippikoulutyö. Viitattu 3.10.2016. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content3F24FC>.
- Kirkon nuorisotyöntekijöiden liitto i.a. Liitto. Perustietoa. Eettiset ohjeet. Viitattu 5.10.2016. <http://www.knt.fi/liitto/perustietoa/eettiset-ohjeet/>.
- Kuusi, Riitta 2006. Erillään ja yhdessä. Teoksessa Riitta Kuusi & Jouko Porkka (toim.) Yhtä paljon kaikille ei ole yhtä paljon kaikille. Erilaiset oppijat rippikoulussa. Kirkkohallituksen julkaisuja 2006:2. Helsinki: Kirkkohallitus, 7–10.
- Leiripappi 2016. Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä. Haastattelu 17.7.2016.
- Lähetys sihteeri 2016. Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä. Haastattelu 17.7.2016.
- Lähteenmäki, Helvi 2016. Diakoni. Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä. Haastattelu 17.2.2016.
- Malm, Marita; Matero, Marja; Repo, Marjo & Talvela, Eeva-Liisa 2004. Esteistä mahdollisuuksiin – vammaistyön perusteet. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Muhonen, Mervi & Tirri, Kirsi 2008. Mitä on kristillinen kasvatus? Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-kirjat, 67.
- Mönkkönen, Kaarina & Roos, Satu 2010. Työyhteisötaidot. Kuopio: Unipress, 45–46.
- Näkövammaisten keskusliitto ry i.a. Mitä voin tehdä, kun ryhmässäni on näkövammaisen opiskelija? Viitattu 25.1.2016. http://nkl.fi/fi/etusivu/palvelut_nakovammaisille/opiskelu/lapsen_koulunkaynti/vinkkeja-opettajalle.
- Ojamo, Matti 2014. Näkövammarekisterin vuosikirja 2014. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos & Näkövammaisten Keskusliitto ry. http://www.nkl.fi/index.php?__file_display_id=7892.
- Poussu-Olli, Hanna-Sofia & Keto, Leena 1999. Näkövammaisuus. Perustietoa näkövammaisuudesta, näkövammaisten opetuksesta ja koulutuksesta. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja B:66. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos.

- Pruuki, Lassi 2009. Miten rippikoulussa opetetaan? Teoksessa Tapani Innanen & Kati Niemelä (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 62–77.
- Pruuki, Lassi 2010. Rippikoulu pikkujättiläinen. Helsinki: Lasten keskus Oy.
- Pulkkinen, Jari 21.4.2016. Tampereen seurakuntayhtymä. Rippikoulupastori. RKS2017 työryhmä. Rippikoulu opettajien koulutustilaisuus 21.4.2016. Nuorten taide ja toimintatalo Vimma; Aurakatu 16, 20100 Turku.
- Rippikoulusuunnitelma 2001. Elämä - usko - rukous. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2001: 10, Helsinki: kirkkohallitus. Viitattu 15.1.2016. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/85780A9E8154761EC225770A003912B4/\\$FILE/Rippikoulusuunnitelma%202001.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/85780A9E8154761EC225770A003912B4/$FILE/Rippikoulusuunnitelma%202001.pdf).
- Rippileiriläinen 2016. Näkövammaisen nuori. Haastattelu 17.7.2016.
- Saloranta, Riikka 2016. Nuorisotyönohjaaja. Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä. Piikkiön seurakunta. Haastattelu 5.4.2016.
- Suomen evankelisluterilainen kirkko 2012. Saavu – kirkon saavutettavuusohjelma. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:3. Viitattu 31.1.2016. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/3E95F2C7F4600B27C22579B80035B00F/\\$FILE/vihko_selkosuomi.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/3E95F2C7F4600B27C22579B80035B00F/$FILE/vihko_selkosuomi.pdf).
- Suutarla, Ari 2006. Näkövammaiset rippikoulussa. Teoksessa Riitta Kuusi & Jouko Porkka (toim.) Yhtä paljon kaikille ei ole yhtä paljon kaikille. Erilaiset oppijat rippikoulussa. Kirkkohallituksen julkaisuja 2006:2. Helsinki: Kirkkohallitus, 179–181.
- Takala, Marjatta 2006. Integraatio eri näkökulmista. Teoksessa Marjatta Takala & Elina Kontu (toim.) Näkökulmia näkövammaisten opetukseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 127.
- Thitz, Päivi 2013. Seurakunta osallisuuden yhteisönä. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja, A Tutkimuksia 40. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Torppa, Tiina 2014, Työssään kirjoittavan opas. Helsinki: Talentum.
- Uusitalo, Hannu 2015. Näkövammarekisteri 30 vuotta – Pieni juhla kirja. Näkövammarekisterin julkaisusarja 1/2015. http://www.nkl.fi/index.php?__file_display_id=10192.

- Vartio, Eero 2001. Tähdenvälejä. Suomen kirkon näkövammaistyö 1951–2001. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2001:9. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Vehmas, Simo 2001. Vammaisuuteen liittyvien rajoitteiden vähentäminen - Yksilöön ja yhteisöön kohdistettavien toimenpiteiden moraalinen oikeutus. Teoksessa Tarja Ladonlahti (toim.) Poikkeava vai erityinen? Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet. Juva: WS Bookwell Oy, 103–104.
- WHO 2014. Visual impairment and blindness. Media Centre. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs282/en/>.
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Väyrynen, Sai 2001. Miten opitaan elämään yhdessä? - Inklusion monet kasvot. Teoksessa Pentti Murto, Aimo Naukkarinen & Timo Saloviita (toim.) Inklusion haaste koululle – Oikeus yhdessä oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–29.
- Österlund, Marjatta & Hännikäinen Tarja 2002. Näkövammaiset oppilaat yleisopetuksessa. Teoksessa Terhi Ojala (toim.) Kohtaamisia koulupolulla. Kasvun ja oppimisen tukeminen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 159–171.

Liite 1: Käsi kädessä: Ohjevihko näkövammaisen nuoren tarpeiden huomioimiseen rippileirillä

KÄSI KÄDESSÄ

Ohjeita näkövammaisen nuoren tarpeiden huomioimiseen rippileirillä

Lauri Marjamaa,
Kalle Peranto &
Susan Rinne

SAATE- JA ROHKAISUSANAT

Hei sinä ohjevihkon tuleva käyttäjä!

Tämä ohjevihko on tarkoitettu rippikoulun työntekijöille ja isosille. Ohjevihkon tarkoituksena on toimia apuvälineenä ja tukena rippileirin integroimisessa paremmin näkövammaiselle nuorelle sopivaksi. Vihkoa voi hyödyntää myös muilla leireillä tai muissa seurakunnan toiminnoissa. Vihko sisältää näkövammaisen nuoren opastamista käytännössä sekä huomioitavia asioita rippileirin eri toiminnoissa, esimerkiksi hengellisyydessä ja arkiaskareissa. Lisäksi olemme koonneet yhteen Internet-linkkejä, joiden avulla löydät lisää tietoa esimerkiksi esteettömyydestä.

Ohjeistamme sinua ajattelemaan näkövammaisen nuoren tavoin: hän ei koe vammaansa rajoittavana tekijänä vain vauhdin hidastajana. Älä siis sinäkään ajattele sen olevan este erilaisille toiminnoille, vaan ota nuori rohkeasti mukaan toimintaan!

Niin kuin Raamattu meille kertoo, Jeesuksen luokse ihmiset halusivat mennä, häntä he halusivat tervehtiä. Jeesus otti kaikki avoimin sylin vastaan ikään, sukupuoleen, sairauteen, syntiin tai mihinkään muuhun katsomatta. Jeesuksen esimerkkiä noudattaen kannustamme rohkeasti kokeilemaan ohjevihkoa erilaisissa tilanteissa nuorten kanssa.

Toivomme vihkosta rehellistä ja rakentavaa palautetta, jotta voimme kehittää sitä paremmin vihkon käyttäjiä palvelevaksi. Yhteystietomme löytyvät vihkon lopusta.

Iloisia ja antoisia hetkiä!

SISÄLLYS

Infoa näkövammaisuudesta	4
Leirille valmistautuminen	5
Leiri alkaa, mitä kannattaa ekana tehdä?	7
Näin opastat näkövammaista	9
Esteettömyys ja saavutettavuus	12
Pedagogiikka	13
Toiminnallisia ja osallistavia esimerkkejä opetukseen tai ryhmätyöskentelyihin.....	14
Toiminnallisuus	16
Esimerkkejä toiminnallisiin tuokioihin.....	17
Hengellisyys	20
Esimerkkejä hengellisiin toimintoihin.....	21
Arkiaskareet	22
Linkki vinkkejä	24
Lähteet	26
Kiitokset	
Yhteystiedot	

INFOA NÄKÖVAMMAISUUDESTA

Mitä on näkövammaisuus?

Näkövammaisella henkilöllä näöntarkkuus on huomattavasti heikompi. Näkövammaiset henkilöt voidaan karkeasti jakaa kahteen eri ryhmään: heikkonäköisiin ja sokeisiin. Normaali näöntarkkuus on ihmisellä 0,8–2,0 välillä, mutta heikkonäköisillä se on laseilla korjaamisen jälkeen alle 0.3 ja sokeilla alle 0,05.

Heikkonäköiseksi henkilöksi voidaan luokitella myös henkilö, jonka näkö on värinäönpuuttumisen, hämäräsokeuden, heikon kontrastinerotuskyvyn tai jonkun muun syyn takia heikentynyt.

On tärkeää ymmärtää, että näkövammaisuus voi ilmetä monella eri tavalla, ja sen haitat ovat yksilöllisiä. Joillakin näkövamma voi haitata henkilön liikkumista, mutta ei aiheuta ongelmia lukemisen tai kirjoittamisen suhteen. Joillakin taas lukeminen voi tuottaa ongelmia, mutta liikkuminen sujuu hyvin. Yleisesti näkövamma vaikeuttaa ympäristössä olevien tavaroiden tunnistamista ja havaitsemista tai etäisyyksien, syvyys- ja tasoerojen hahmottamista ja yksityiskohtien näkemistä kaukaa.

Mistä tunnistat näkövammaisen henkilön?

Tyypillisin näkövammaisen tunnistettava piirre on valkoisen kepin tai opaskoiran käyttö. Kepin avulla näkövammaisen tunnistetaan ympäristöään ja havaitsee esteitä. Opaskoira opastaa näkövammaista löytämään kulkureittejä sekä väistämään tiellä olevat esteet. Opaskoiran tunnistaa sille puetuista valjaista. (Huom! Opaskoira ei saa häiritä, sen valjaisiin ei saa koskea, eikä sitä saa ehdottomasti ruokkia!)

LEIRILLE VALMISTAUTUMINEN

Tähän ohjevihkoon kannattaa tutustua hyvissä ajoin jo ennen leirin alkua. Ennen leiriä on syytä myös tutustua näkövammaisuuteen laajemminkin. Kaikkien leirille osallistuvien työntekijöiden ja isosten on hyvä tietää näkövammaisen osallistumisesta hyvissä ajoin, jotta kaikki voivat perehtyä aiheeseen huolella.

Ennen leiriä olevissa tapaamisissa on hyvä tuoda koko ryhmälle ilmi, että leirille osallistuu nuori, jolla on omia rajoitteitaan. Olisi hienoa, mikäli nuori itse kertoisi ryhmäläisille rajoitteistaan ja odotuksistaan muita kohtaan.

Ohjelman ja sen sisällön suunnittelua ei kannata jättää viime tippaan, vaan se kannattaa aloittaa hyvissä ajoin. Hyvä suunnittelu mahdollistaa näkövammaisen tarpeiden huomioimisen paremmin.

Yhteistyö nuoren ja hänen perheensä kanssa

Näkövammaisen nuoren ja hänen yksilölliset tarpeensa tuntee parhaiten nuori itse, joten nuoren kanssa tulee olla aktiivisesti yhteyksissä ennen rippikoulua ja rippikoulun aikana. Nuoren itsensä lisäksi hänen perheensä toimii asiantuntijoina, ja heidän kanssaan täytyykin tehdä tiivistä yhteistyötä, jotta rippileiristä tulisi mahdollisimman mukava kokemus nuorelle. Nuorelta ja hänen perheeltään on syytä etukäteen tiedustella muun muassa nuoren erityistarpeista, tarvittavista apuvälineistä ja avustajan tarpeesta.

Avustajan tarve

Kuten edellä on jo todettu, näkövammaisuutta on eritasoista ja näin ollen myös avustajan tarpeessa voi olla merkittäviä eroja. Osa näkövammaisista ei tarvitse välttämättä avustajaa

ollenkaan, kun taas joillakin avustajan tulee olla ennestään tuttu. Silloin avustajana voi toimia sama, joka on ollut avustajana esimerkiksi koulussa. Avustajatarckaisuisia on syytä keskustella nuoren itsensä ja hänen perheensä kanssa. Syytä on huomioida, että ulkopuolisen avustajan tai nuoren kouluavustajan leirille mukaan tulo voi eristää nuorta muusta ryhmästä.

Edellä jo nousi esimerkkejä erilaisista avustajatarckaisuisia, mutta tässä vielä eriteltyä muita vaihtoehtoja. Mikäli nuoren avustajan tarve on vähäinen riittää, että henkilökuntaa tai isosia on hiukan enemmän, jolloin apua on tarvittaessa saatavilla. Myös rippikoululaiset itse voivat oppia avustamaan ryhmän näkövammaista, mikäli kaikki ovat siihen suostuvaisia. Tämä olisi todella opettavasta nuorille itselleen.

Mikäli näkövammaisen tarve vaatii erillistä nimettyä avustajaa, voi avustaja olla tutun kouluavustajan sijaan esimerkiksi kokenut isonen, jonka tehtävänä on olla näkövammaista nuorta varten. Tällaisessa tilanteessa voidaan hyödyntää myös esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita.

Vinkkejä valmistautumiseen:

- Pehdy aiheeseen hyvissä ajoin
- Ole yhteydessä nuoreen ja hänen perheeseensä
- Suunnittele ohjelmaa jo etukäteen
- Hanki ja muokkaa tarvittavat materiaalit ja apuvälineet etukäteen näkövammaiselle soveltuvaksi
- Löytäkää yhdessä toimiva avustaja ratkaisu
- Isosten ja muiden työntekijöiden valmistaminen
- Rippikoululaisille ilmoittaminen
- Valmistaudu tukemaan nuoren apuvälineiden käyttöä
- Tue nuoren itsenäistä toimintaa
- Mikäli epäroit, ota rohkeasti yhteyttä asiantuntijatahoon (esimerkiksi näkövammaisten keskusliitto)

LEIRI ALKAA, MITÄ KANNATTAA EKANA TEHDÄ?

Leirin aloitus voi olla kaaoksen täytteen painajainen, ellei ole ennakkoon laatinut suunnitelmaa aloituspäivän kulusta. Näkövammaisen osallistuminen leirille ei aiheuta leirin perusoletus toimenpiteisiin ja – tehtäviin suuria muutoksia, muuta kuin pienen lisähuomion kiinnittämistä näkövammaisen vaikutuksiin. Tärkeimmät huomiot liittyvät luonnollisesti leirialueen esteettisyyteen ja yhteisiin leirin pelisääntöihin kaikkien kesken sekä erityisesti näkövammaisen huomioimiseen.

Leirin aloituksessa tärkeintä on huomioida se, että näkövammaisen ei jää yksin. Uudessa paikassa, täysin uudenlaisessa tilanteessa voi herätä monenlaista pelkoa ja turvattomuuden tunnetta, jotka voivat vaivata leirin loppuun asti. Huolehdi siitä, että näkövammaisen tukena on aina joku, jos hänelle ei ole henkilökohtaista avustajaa leirillä mukana.

Toinen tärkeä seikka on huolehtia leiripaikan ja – alueen esteettömyydestä. Tähän voidaan vaikuttaa maalaisjärjellä pääteltävien asioiden huomioimisella. (Esimerkiksi tavaroiden turvallisella sijoittelulla ja ulkokenkien säilyttämisellä turvallisessa paikassa, poissa näkövammaisen tieltä.)

Kolmas tärkeä asia on sopia yhdessä näkövammaisen kanssa hänen mahdollisten apuvälineiden säilytyspaikasta sekä muiden oleellisten tavaroiden (esim. oppikirjojen) säilytyspaikasta.

Muista, että näkövammaisen nuori on yksi nuori muiden joukossa. Hyvin tehdyllä ennakkosuunnitelmalla leirin aloittaminen sujuu helpommin sekä näkövammaisen huomioiminen on varmempaa.

Muistilista leirin aloitukseen liittyen:

- Laadi hyvissä ajoin suunnitelma leirin aloituksesta ja ensimmäisestä päivästä
- Huomioi näkövammaisen vaikutukset päivän aikataulutuksessa
- Käykää läpi ja sopikaa heti leirin alussa kaikkien kesken yhteiset pelisäännöt esteettisyyteen liittyen (esim. ulkokenkien säilytyksestä).
- Kierrä leirialue huolellisesti yhdessä näkövammaisen kanssa.
- Sopikaa yhdessä näkövammaisen kanssa apuvälineiden säilytyspaikoista sekä muiden oleellisten tavaroiden säilytyspaikoista.
- Varmista, että näkövammaisen tukena on aina joku (avustaja, isonen, työntekijä ym.).
- Varmista, ettei näkövammaisen joudu ryhmän ulkopuoliseksi.

NÄIN OPASTAT NÄKÖVAMMAISTA

Opastusote ja yhteyskäsi

Opastuksen tarkoituksena on mahdollistaa näkövammaisen liikkuminen oppaan kanssa turvallisesti ja sujuvasti. Oppaan tehtävänä on toimia näkövammaisen silminä ja opastajana. Opastuksen aikana on hyvä käyttää sekä kehonkieltä että sanoja viestittäessä näkövammaiselle ympäristöstä ja tulevista esteistä.

Opastustilanteessa näkövammaisen tarttuu oppaan kädestä kiinni kyynärpään yläpuolelta siten, että hänen peukalo jää käsivartesi ulkopuolelle muiden sormien ollessa sinun kylkesi puolella. Se käsi, josta näkövammaisen tarttuu kiinni, toimii oppaan ja näkövammaisen yhteyskätenä. Oppaan on hyvä pitää yhteyskäsi lähellä omaa vartaloansa, jotta näkövammaisen voi helpommin tulkita oppaan vartalon liikkeitä ja liikkumisen suuntaa.

Yhteyskäden avulla on helppo osoittaa näkövammaiselle erilaisia kohteita, kuten esimerkiksi ovenkahva, tuolin selkänöjä tai valokatkaisija viemällä yhteyskäsi kohteeseen kiinni. Tällöin näkövammaisen voi itsekin helposti paikallistaa kohteen liu'uttamalla vapaan kätensä yhteyskättä pitkin kohteeseen.

Opas kulkee yhden askeleen näkövammaisen edellä. Opastuksen aikana on tärkeää huomioida ympäristö, sekä sovittaa askeleet ja kävelyvauhti opastettavan mukaan.

Kapeat paikat

Kapeaan paikkaan tullessa opas kertoo siitä näkövammaiselle ja vie yhteyskäden selkäänsä taakse ojentuen sen samalla suoraksi. Tämä toimii merkinä näkövammaiselle, jonka on nyt helppo siirtyä oppaan selän taakse. Kun kapea paikka on ohitettu, opas kertoo siitä näkövammaiselle ja tuo kätensä takaisin viereensä normaaliin opastusasentoon.

Istumaan opastaminen

Kun näkövammaista opastetaan istumaan, tuolia lähestytään kohtisuoraan ja opas vie yhteyskäden tuolin selkänöjalle. Oppaan on hyvä kertoa missä asennossa tuoli on, millainen tuoli on kyseessä (pyörällinen, jakkara ym.) sekä sijaitseeko se pöydän ääressä tai esteiden läheisyydessä. Yhteyskäden avulla näkövammaisen löytää tuolin selkänöjan ja asettuu tuolille istumaan.

Tuoliriviin opastaessa opas pysähtyy tuolirivin päässä ja kertoo siitä näkövammaiselle. Tämän jälkeen opas vie yhteyskäden takaviistoon ja lähtee sivuttaisaskelilla kulkemaan kohti vapaita paikkoja. Saapuessa vapaiden paikkojen kohdalle, opas ilmoittaa siitä näkövammaiselle, jotta hän tietää istua. Poistuessa opas kulkee taas edellä.

Opastaminen portaissa

Portaita lähestytään kohtisuoraan. Opas kertoo näkövammaiselle portaiden kulkusuunnan (ylös tai alas) ja mainitsee jos portaat ovat epäsäännölliset. Kierreportaissa opastettava kulkee leveämmän ja turvallisemman ulkoreunan puolella.

Kun portaat menevät ylös, opas pysähtyy portaiden ensimmäiselle askelmalle ja vie yhteyskäden porraskaiteelle. Näkövammaisen ollessa valmis, opas lähtee rauhallisesti liikkeelle kulkien yhden porraskaskelman näkövammaisen edellä. Tasanteelle noustuaan opas ottaa yhden selkeän askeleen eteenpäin ja pysähtyy. Tämä toimii merkinä näkövammaiselle portaiden päättymisestä.

Kun portaat menevät alas, opas pysähtyy portaiden ylimmälle askelmalle ja vie yhteyskäden porraskaiteelle. Tämän jälkeen hän astuu yhden porraskaskelman alemmas ja odottaa, että näkövammaisen on valmis jatkamaan. Opas lähtee rauhallisesti liikkeelle kulkien yhden porraskaskelman näkövammaisen edellä. Tasanteelle laskeuduttuaan opas ottaa yhden selkeän askeleen eteenpäin ja pysähtyy. Tämä toimii merkinä näkövammaiselle portaiden päättymisestä.

Ovissa kulkeminen

Ovia lähestytään kohtisuoraan ja niistä ilmoitetaan näkövammaiselle. Ovesta on joustavinta kulkea, jos näkövammaisen on saranan puolella. Opas pysähtyy oven eteen, aukaisee sen vapaalla kädellensä ja osoittaa yhteyskäden avulla ovenkahvan. Näkövammaisen paikallistaa yhteyskäden avulla kahvan, kulkee ovesta oppaan takana ja sulkee oven perässään.

Vinkkejä opastukseen

- Kohdatessasi näkövammaisen ojenna kätesi hänen käteensä, ja esittele itsesi.
- Muista kertoa aina kaikista muutoksista kävellessä!
- Huomioi ympäristö ja kaikki mahdolliset esteet. (Kuopat, korokkeet, roikkuvat ym.)
- Kuvaille aina uuteen paikkaan tullessa ympäristöä. (esim. missä huoneessa olette, mitä huoneesta löytyy, minkä muotoinen huone on, montako ihmistä huoneessa on ja missä he ovat huoneessa, käytä tässä apuna kellotaulua yms.)
- ÄLÄ KIIREHDI opastaessasi!
- Anna näkövammaisen määrätä kävelytahti.
- Kerro aina näkövammaiselle mitä aiot tehdä.
- Kun tulette johonkin tilaan, älä jätä näkövammaista yksin seisomaan ilman minkäänlaista kiintopistettä. Näkövammaiselle on mukavampaa ja turvallisempaa odottaa, kun hänen kätensä ulottuvilla on jokin kiintopiste. (Hyviä kiintopisteitä ovat esim. seinän vierustat, tuolit, pöydät ym.)
- Älä väheksy yhteyskäden tarpeellisuutta.
- Näkövammaiselta saa kysyä opastukseen liittyen neuvoja!
- Liikaa ei voi neuvoa!!!

ESTEETTÖMYYS JA SAAVUTETTAVUUS

Esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioiminen on ensisijaisen tärkeä asia, jotta näkövammaisen nuori tulee huomioitua ryhmän tasavertaisena jäsenenä. Esteettömyydellä tarkoitetaan fyysisten ja kommunikaation liittyvien esteiden poistamista. Saavutettavuuteen taas liittyy merkittävänä osana osallisuus ja osallistuminen. Tässä tapauksessa pyrkimyksenä on, että näkövammaisen nuori pystyy osallistumaan ja olemaan osallisena rippileirillä. Esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvien asioiden huomioiminen ei tapahdu itsestään, vaan se vaatii myös työntekijöiltä erilaisia toimia ja aktiivisuutta. Leiriolosuhteet poikkeavat merkittävästi normaalista arjesta, joten asioiden huolellinen läpikäynti yhdessä nuoren kanssa on tärkeää.

Vinkkejä esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviin asioihin

- Kiertäkää leirialue yhdessä samalla selostaen mitä missäkin on.
- Käykää läpi myös erilaiset tilat läpi kertoen ja kuvaillen. Kerro myös mitä missäkin tilassa tapahtuu.
- Leiriohjelman tulisi olla kirjoitettuna myös pistein (mikäli nuori lukee pisteitä).
- Leirialueesta ja eri tiloista olisi hyvä olla saatavilla kohokartta.
- Keskustele tilojen sopivasta valaistuksesta nuoren kanssa.
- Käy koko ryhmän kanssa läpi muiden ihmisten huomioimiseen liittyviä asioita. Voit esimerkiksi muistuttaa, että kenkiä ei tule jättää kulkuväylien eteen.
- Huolehdi, että nuorella on saatavilla materiaalit hänelle sopivalla tavalla. Raamattu nuoren omalle tietokoneelle tai mikäli nuori käyttää pisteitä, niin pisteraamattu ja pistevirsikirja.
- Mahdollista eri apuvälineiden käyttö.
- (Tietokone tai pistekirjoituskone ja niihin tarvittavat sähkö yms.)

PEDAGOGIIKKA

Ihmiset oppivat monin eri tavoin. Osa oppii kokeilemalla, kun osa taas kuuntelemalla. Näkövammaisesta puhuttaessa näönvarainen oppiminen on heikkonäköisellä vähäistä ja sokealla kokonaan poissuljettu vaihtoehto, joten tämä täytyy huomioida erilaisissa oppimistilanteissa. Tästä ei kuitenkaan kannata tehdä itselleen liian suurta haastetta. Loppujen lopuksi kyse on yksinkertaisista asioista, joihin vain pitää kiinnittää hieman enemmän huomiota. Enemmistö näkövammaisista käyttää hyödykseen tietokonetta, joten on syytä varmistaa yhdessä nuoren kanssa, että hänellä on tarvittavat materiaalit koneellaan.

Pedagogiikassa huomioitavia asioita

- Puhu kuuluvalla ja selkeällä äänellä.
- Älä puhu pois päin nuorista.
- Anna puheenvuoro kertomalla nuoren nimi. Toimi näin myös, kun annat puheenvuoron kenelle tahansa, jotta näkövammaisen nuori oppii yhdistämään nimen ja äänen.
- Kiinnitä huomiota visuaalisen aineiston käyttöön, mikäli käytät powerpointtia. Muista kertoa tarkkaan mitä esityksessä on. Käytä isoa fonttia ja varmista, että teksti erottuu pohjasta selkeästi.
- Käytä värejä ja kontrasteja hyödyksi oppitunneilla materiaaleissa.
- Huomioi muiden aistien käyttö ja havainnollista oppitunteja, voit käyttää tukena esimerkiksi musiikkia. Älä pelkää toiminnallisuutta ja osallistamista. Suunnittele rohkeasti monipuolisia oppitunteja, joissa on yhdessä tekemisen meininki.
- Pidä oppitunteja erilaisissa paikoissa, esimerkiksi ulkona tai saunalla, ja käytä ympäristöä hyödyksesi.
- Käytä musiikkia hyödyksesi. Erilaiset gospel-kappaleet sopivat hyvin alussa aiheeseen johdatteluna. Lopussa kappaleen voi soittaa uudelleen jolloin kappale vahvistaa äsken opittua ja avaa kappaleen sisältöä tarkemmin
- Huomiothan, että oppikirjoja ei ole tällä hetkellä valmiiksi saatavilla näkövammaisille sopivalla tavalla.

Toiminnallisia ja osallistavia esimerkkejä opetukseen tai ryhmätyöskentelyihin

Raamattu oppitunnille erilaisia ja erikokoisia Raamattuja

Mikä niistä on oikea? Miksi joku koko on oikea, miksi tuntuu oikealta? Miltä oma Raamattu tuntuu? Onko se oikeanlainen? Vaikuttaako se vanhalta, uudelta, joltain muulta?

Jumala oppitunnille keskustelua Jumalasta, vastaen kysymyksiin "jos Jumala olisi... (ruoka, juoma, esine, eläin yms.), mikä (ruoka, juoma, esine, eläin yms.) hän olisi?". Isokset voivat olla alkuun toimia esimerkkeinä ja kertoa omia ajatuksiaan ja rohkaista sitä kautta rippileiriläisiä kertomaan omia ajatuksiaan.

Nykyaikaisten näytelmien teko ryhmissä raamatunteksten pohjalta

Näytelmät esitetään muille ryhmille siten, että esitys tapahtuu katsojien selkäpuolella, katsojat eivät siis näe esitettävää näytelmää. Näytelmiä voi tehdä esimerkiksi kymmenestä käskystä muuttamalla ne myönteisiksi, Isä Meidän -rukouksesta sekä Jeesuksen vertauksista. Vertauksista muunneltaviksi sopivat esimerkiksi; laupias samarialainen (Luuk. 10:25-37), tuhlaajapoika (Luuk. 15:11-32), eksynyt lammas (Luuk. 15:1-7), armoton palvelija (Matt. 18:21-35) ja rikas nuorukainen (Matt. 19:16-26).

Kohokuvien tekeminen Erikeeperin avulla

Kohokuvia voi tehdä rippikoululaisten kanssa hyödyntäen apuna erikeeper -liimaa. Paperille tai kartongille piirretään kuva, jonka ääriviivoille levitetään erikeeper -liimaa. Liiman kuivuttua kuvaa voi tunnustella. Kohokuvien tekoa voi hyödyntää monin eri tavoin sekä oppitunneilla että isosryhmissä. Esimerkiksi Isosryhmät voivat tehdä itselleen kohokuvajulisteen tai oppitunneilla voidaan tehdä kohokuvia eri raamatunkohdista.

Cernit - ristien teko

Isosryhmissä ryhmäläisille annetaan Cernit-muovailumassaa, josta he muotoilevat itselleen ristin ja tekevät siihen ristiin kaulanarulle sopivan reijän. Valmiit ristit "poltetaan" / kovetetaan uunissa. Kovetetut ristit voidaan pujottaa kaulaan ja toimivat hyvänä muistona leiristä riparilaisille. Tähän tarvitaan vain:

- Cernit - muovailumassaa
- Narua jolla saadaan pujotettua valmis risti kaulaan
- Hammastikkuja, jolla saadaan tehtyä kaulanauhalle reikä ristiin (Ennen uuniin laittoa)
- Uuni jolla voidaan polttaa ristit (Tavallinen keittiön uuni kelpaa mainiosti)

Cernit-massasta muovailut esineet kovetetaan sähköuunissa leivinpaperilla päällystetyn pellin päällä paistaen. Uunin lämpötilaksi riittää 100-130 astetta ja paistoajaksi 5-30 minuuttia esineen paksuudesta riippuen. Kiertoilmauunissa esineet kovettuvat 100:ssa asteessa.

(Huom! Cernit-muovailumassaa löytyy erilaisista askarteluliikkeistä.)

TOIMINNALLISUUS

(vinkkejä muun muassa eri vapaa-ajan toimintoihin)

Näkövammainen pystyy useisiin samoihin asioihin kuin näkevätkin, kun häntä autetaan ja ohjeistetaan. Useimmiten näkövammamman suurimmat rajoitteet tuntuvat löytyvän toisten ihmisten mielistä. Melkein minkä tahansa leikin tai pelin voi muokata myös näkövammaiselle sopivaksi. Kannattaa rohkeasti kokeilla erilaisia variaatioita leikeistä ja peleistä sekä ottaa näkövammainen mukaan kaikkien toimintaan. Yleisesti voidaan sanoa, että mitä paremmin näkövammainen tietää mitä tapahtuu, keitä on läsnä ja missä mennään, niin sitä paremmin hän pääsee mukaan toimintaan. Kaikkien leikkien ei kuitenkaan tarvitse soveltua näkövammaiselle. Tällöin hänellä täytyy löytyä jokin muu keinoa olla mukana, esimerkiksi mahdollisuus olla kannustamassa muita.

Toiminnallisuudessa huomioitavia asioita

- Luota nuoreen. Näkövammainen pystyy useisiin samoihin asioihin kuin näkeväkin, kun häntä autetaan ja ohjeistetaan. Nuoret voivat toimia toiselle niin sanottuina "apusilminä", jolloin esimerkiksi valokuvan ottaminenkin onnistuu.
- Harjoittele pelien ja leikkien ohjeistusta sekä sketsien ja näytelmien esittämistä huolella.
- Käy pelien ja leikkien ohjeet selkeästi läpi.
- Auta näkövammaista, mikäli hän tarvitsee tai pyytää apua.
- Toimintoja voi tehdä tasavertaisiksi esimerkiksi sitomalla näkevien silmät tai käyttämällä haittalaseja. Näin normaalisti näkevät nuoret oppivat ymmärtämään näkövammaisen asemaa.
- Tuo asiat selkeästi ilmi. Sketseissä ja näytelmissä on syytä kiinnittää huomiota erityisesti puhetapaan ja puhevoimakkuuteen.
- Sketseissä ja näytelmissä painopiste on syytä olla puheessa ja monipuolisessa äänimaailmassa. Tämä ei kuitenkaan poissulje visuaalisten elementtien tärkeyttä.

Esimerkkejä toiminnallisiin tuokioihin

Tutustumisleikkejä:

NIMI + adjektiivi + substantiivi:

Jokainen kertoo vuorollaan oman nimensä sekä samalla alkukirjaimella alkavan adjektiivin ja substantiivin. Adjektiivien ja substantiivien on hyvä liittyä ihmiseen itseensä jollain tavalla. Kierroksen jälkeen jakaannutaan isosryhmiin, joissa ryhmät keksivät tarinan nimensä ja adjektiivinsa pohjalta. Tarinasta täytyy löytyä siis jokaisen ryhmäläisen nimi, adjektiivi ja substantiivi. Kun tarinat ovat valmiita, esitellään ne muille ryhmäläisille.

Kulkuspallon vieritys (tämä leikki vaatii kulkuspallon):

Koko ryhmä istuu ringissä. Leikin vetäjä vierittää kulkuspallon jollekin ringissä istuvalle. Kun pallo saapuu kohteeseensa, kertoo pallon saanut ryhmäläinen nimensä, jonka jälkeen pallon lähettäjä kysyy vastaanottajalta jonkin kysymyksen ja vastaanottaja vastaa kysymyksen. Tämän jälkeen vastaanottaja lähettää pallon seuraavalle ringissä olevalle, joka jälleen kertoo nimensä ja vastaa lähettäjän esittämään kysymykseen. Näin jatketaan kunnes jokainen on kertonut nimensä ja vastannut kysymykseen vähintään kerran.

Muita leikkejä:

Eläimet yöllä

Leikkijät istuvat piirissä ja heidän silmänsä peitetään huivilla. Leikkiin tarvitaan kulkuspallo. Jokainen vuorollaan kertoo, mitä eläintä esittää. Eläinten täytyy olla sellaisia, että niiden ääntä on helppo matkia. Kahta samaa eläintä ei piirissä saa olla. Yksi aloittaa leikin ja kertoo, mille eläimelle hän haluaa pallon vierittää, esimerkiksi kissalle. Eläin vastaa äänтелеillä, esimerkiksi kissa sanoo ”miau”, jolloin leikkijä tietää minne päin pallo vieritetään. Kun kissa saa pallon itselleen, hän ääntee kahdesti ”miau miau”.

Esineiden tunnustelu

Esineiden tunnusteluun tarvitaan välineiksi pieniä esineitä pussissa. Osallistujat istuvat ringissä ja laittavat kätensä selän taakse. Ohjaaja antaa jokaisen käteen yhden esineen.

Osallistujat tunnustelevat esinettä ja yrittävät kuvailla sitä toisille kertomalla, mitä sillä tehdään ja minkä muotoinen se on. Vihjeet eivät saa kuitenkaan olla liian helppoja. Se, joka arvaa kuvailtavan esineen saa seuraavaksi antaa vihjeitä omasta esineestään. Näin jatketaan, kunnes kaikki esineet on arvattu.

Pelejä:

Ääni ALIAS

Isoiset esittävät erilaisia sanoja pelkästään äännehtimällä ja leiriläiset kirjoittavat ryhmittäin lapulle veikkauksensa esitettävästä sanasta. Isoiset eivät saa käyttää sanoja tai käsiään esittämisen tukena vaan heidän pitää pelkästään äännehdellä tavalla, joka heille tulee sanasta mieleen. Sanoja kannattaa pohtia etukäteen ja seassa kannattaa olla sekä helppoja että vaikeita sanoja. esimerkki sanoja: pöllö - isonen huhuilee, munkki - isonen hymisee, tehosekoitin - isonen päästää tehosekoittimen ääntä yms. Ryhmät saavat pisteitä oikeista vastauksista. (Sovellettuna ohjelmasta vinoshow)

Selkään piirtely

Leikkijät muodostavat saman kokoisia ryhmiä, joissa on viidestä seitsemään henkeä. Leikkijät istuvat omissa ryhmissään jonoissa siten, että kasvot ovat aina etummaisen selkää kohti. Ohjaaja on antanut kaikille ryhmille saman kohokuvion piirrettäväksi selkään. Viimeinen jonossa oleva aloittaa piirtämällä jonkin yksinkertaisen kuvion etummaisen selkään. Tämä jatkaa piirtämistä aina edessä istuvan selkään. Kun jonon etummaisen selkään on piirretty kuva, hän taputtaa kädellään maata. Katsotaan, mikä ryhmä on saanut ensimmäisenä viestin perille. Tämän jälkeen leikkijät ryhmissä kertovat ääneen, minkä kuvan tunnistivat selästään. Piirtelyä voidaan jatkaa muutaman kierroksen ajan ja jakaa jokaiselta kierrokselta pisteitä voittajille.

Sähkötyt

Leikkijät menevät istumaan piiriin ja ottavat toisiaan kädestä kiinni. Sähkötytviesti kulkee eteenpäin puristamalla seuraavan kättä kerran. Kun viesti kulkee sujuvasti, voidaan leikkiä muuttaa haasteellisemmaksi käden puristuksen määriä muuttamalla. Kaksi käden puristusta tarkoittaa sähkötytviestin suunnan vaihtamista. Jos leikkijä tekee virheen, hän joutuu piiristä pois.

Sokkonaruneliö

Ryhmälle annetaan kaksi kappaletta muutaman metrin mittaisia naruja. Naruista on tarkoitus muodostaa neliö ja tasasivuinen kolmio, jonka keskipiste on täsmälleen neliön keskipisteen kohdalla. (Sivujen pituuden virhemarginaali saa olla korkeintaan noin 25cm.) Kuvio tehdään vyötärön korkeudelle. Ryhmän jäsenillä on silmät sidottu ja jokaisen on oltava koko ajan kiinni naruissa. Tehtävään tarvitaan vähintään kuusi ihmistä.

Erilaiset sokkojärjestäytymiset

Kaikilta sidotaan silmät ja annetaan heille tehtäväksi järjestäytyä riviin (tai jonoon) leikinvetäjän ohjeiden mukaisesti. (Esim. pituus-, ikä- tai aakkosjärjestykseen.)

Jonojuna

Ideana on kulkea jonossa silmät sidottuina ja mykkänä siten, että vain jonon viimeinen näkee. Ryhmäläisille voidaan aluksi antaa aikaa sopia keskenään ohjaamisen tyylistä, jonka jälkeen heidät asetetaan jonoon ja silmät sidotaan. Leikin ohjaaja sotkee järjestyksen ja valitsee joukosta yhden henkilön "junan" ohjaajaksi, jolta otetaan side pois silmiltä ja viedään jonon viimeiseksi. Leikinohjaaja antaa reitin, jonka juna olisi määrä kulkea.

Haarapallo

Leikkijät seisovat piirissä jalat levitettyinä ja silmät sidottuina. Piirissä vieritetään kulkuspalloa ihmiseltä toiselle. Vastaanottaja yrittää saada pallon kiinni ennen kuin se menee hänen jalkojensa välistä. Pallon kiinni saadessaan vastaanottaja vierittää pallon seuraavalle. Pallon karatessa piirin ulkopuolelle palauttaa leikinvetäjä sen piirin sisälle. Kenenkään ei siis tarvitse tippua pois pelistä.

HENGELLISYYS

Hengellisyys on tärkeä osa kristittyjen elämää ja siksi myös keskeinen osa rippikoulua. Leirin yhteisissä jumalanpalveluksissa ja hartauksissa oppivat itsestään ja rakastavasta Jumalasta. Hartaushetkien ei tarvitse olla vain kuunteluhetkiä, vaan niitä voi saada monipuolisiksi eri keinoin, unohtamatta näkövammaisen erityisiä tarpeita.

Hengellisyydessä huomioitavia asioita

- Käytä musiikkia ja lauluja tukena.
- Huomioi moniaistillisuus, jo kynttilän sytyttäminen herättelee aisteja ja muuttaa tunnelmaa.
- Käytä esimerkiksi rukouksen tukena rukoushelmiä tai aiheeseen sopivia tavaroita.
- Hyödynnä hiljaisuutta kokemuksen syventäjänä. Anna hiljaisuuden puhua puolestaan.
- Anna nuorille mahdollisuus tehdä kanssasi rukousta, jumalanpalvelusta tai vaikkapa päivärukoushetkeä, sanoittamalla käsillä olevat asiat heidän maailmaansa.

Esimerkkejä hengellisiin toimintoihin

Hartauspolku

Toteutetaan mahdollisuuksien mukaan ulkona leirikeskuksen ympäristössä. Toteutetaan niin, että nuoret muodostavat parit, joissa toinen on silmät sidottuina. Hartauspolulla eri kohdissa tarkoituksena on olla työntekijöitä tai isosia lukemassa raamatunkohtia tai tarinoita. Raamatunkohdat tai tarinat voidaan liittää päivän teemaan. Tarinoita löytyy esimerkiksi Kerron sinulle tarinan -kirjoista. Hartauspolulla voi olla myös esimerkiksi rukous, jonka näkevä parin osapuoli lukee ääneen toiselle. Polulla joissain kohdissa voi olla myös esineitä tai kuvia, jotka liittyvät päivän teemaan, ja myös silloin näkevän tulisi kertoa silmät sidottuina olevalle mitä hän näkee. Hartauspolun viimeisenä kohtana olisi työntekijä tai isonen, joka kysyisi silmät sidottuina olleelta mitä erilaisia havaintoja (esimerkiksi hajuja) hän koki polun aikana. Hartauspolku voi päättyä yhteiselle leirinuotiolle, jossa voidaan lukea yhteisesti Herran siunaus ja laulaa laulu.

Raamatunkohtia voivat olla esimerkiksi: Joh. 6:35, Joh 3:16, Fil 4:6-7, Joh. Ilm. 21:4, Jes. 54:10, Ps. 91:11-12, Ps. 94:18, 5. Moos: 31:8, Matt: 7:12, Matt 28:18-20 ja Job. 11:17.

Toiverinki

(sopii hartaudeksi päivälle jolloin on käsitelty tulevaisuutta, haaveita yms.).

Ryhmä istuu hartaustilassa ringissä toisiaan kädestä kiinni pitäen, halutessaan voi laittaa silmät kiinni. Hartauden pitäjä ohjeistaa, että kohta jokainen vuorollaan lähettää Jumalalle toiveen tai unelman, josta haaveilee. Haaveen voi joko kertoa ääneen tai ajatella sitä hiljaa mielessään hetken. Vetäjä aloittaa ja antaa vuoron seuraavalle puristamalla hellästi oikealla puolella olevan kättä. Seuraava lähettää taas vuoron oikealla puolella olevalle samalla tavalla, kun on siihen valmis. Kun jokainen on lähettänyt toiveensa Jumalalle, kertoo vetäjä, että pohdimme yhdessä vielä yhteisiä toiveita, joita voimme lähettää Jumalalle. Kun ehdotuksia on tullut tarpeeksi, sisällyttää hartauden vetäjä nämä toiveet yhteiseen loppurukoukseen.

ARKIASKAREET

Jokaisella näkövammaisella on yksilölliset tarpeet. Tämän takia on hyvä selvittää etukäteen näkövammaiselta itseltään minkälaisissa asioissa ja minkälaista tukea hän mahdollisesti tarvitsee. Näkövammaisen yleensä suoriutuu itsenäisesti perustoimenpiteistä, kunhan hän vain tietää mistä hän löytää kaikki tarvittavat asiat. Leiriarjen sujumisen vuoksi on erittäin tärkeää kiertää leirialue ja näyttää kaikki paikat huolellisesti näkövammaiselle. Mitä tutumpi paikka on, sitä itsenäisemmin näkövammaisen voi toimia.

Ruokailut:

Heikkonäköiselle voi riittää, kun hänelle kerrotaan missä kohtaa on mitäkin ruokalinjastolla. Varmista silti näkövammaiselta itseltään tarvitseeko hän jonkinlaista tukea ruokailuun liittyen.

Sokealle on hyvä kertoa ääneen mitä ruokaa on tarjolla ja kysyä mitä kaikkea hän haluaa lautaselleen että mitä juotavaa hän haluaa. Tuo hänelle valmis ruokalautanen ja juomalasinsa pöytään ja kerro kellotaulun avulla missä kohtaa lautasta on mitäkin. (Esim. Perunat löytyvät lautaseltasi kello kahdesta ja lihapullat kello kuudesta.) Muista myös kertoa missä kohtaa hänen juomalasinsa sijaitsee.

Suihkussa käynti ja sauna:

Suihku ja saunatiloista on tärkeää muistaa kertoa mitä kaikkea tavaroita siellä on ja missä ne sijaitsevat. Erityisesti saunan kiukaan paikka on hyvä jo ennen saunan lämmittämistä näyttää näkövammaiselle, jotta hän osaa sitten varoa sitä sen ollessa kuuma. (Huom. Mikäli saunassa käytetään lämmitettävää vesipata, on senkin paikka tärkeää näyttää näkövammaiselle!)

Mahdolliset esteet on hyvä siirtää pois edestä, sillä märkien ja liukkaiden lattioiden takia tapaturmariski on tavallista suurempi.

Mikäli suihkuja ei löydy pesutilasta, vaan peseytymiseen käytetään lämmitettävää vesipataa ja kylmävesisaaveja, on näkövammaiselle hyvä laittaa pesuvesi valmiiksi tai auttaa häntä sen laitossa.

Jos leirillä on näkövammaisen mukana avustaja, hänen tehtävänä on auttaa ja huolehtia näkövammaisen pärjäämisestä. Mikäli näkövammaisella ei ole henkilökohtaista avustajaa mukana, täytyy varmistaa että joku on apuna näkövammaiselle tarpeen vaatiessa.

Tavaroiden säilytyksestä

Yksi merkittävimpiä itsenäisen toimimisen mahdollistajia on tiettyjen tavaroiden, esimerkiksi apuvälineiden ja opiskelutarvikkeiden yhdessä näkövammaisen kanssa sovitut säilytyspaikat. Kun näkövammaisen tietää mistä hän kulloinkin löytää tarvitsemansa, hänen on helpompi toimia itsenäisesti. Näitä sovituissa paikoissa olevia tavaroita ei saa siirtää ilman, että siitä kertoo ensin näkövammaiselle.

Pidä huolta siitä, että tilat ovat turvallisia näkövammaiselle. Esimerkiksi ulkoa sisälle tultaessa ulkokengät on syytä jokaisen säilyttää seinän vieressä, jottei näkövammaisen kompastu niihin. Myös tuolit ja pöydät sekä kaikki muut tavarat urheiluvälineistä alkaen on pidettävä poissa tieltä näkövammaiselle.

Vinkkejä arjen sujumiseksi

- Pidä huoli tilojen esteettömyydestä.
- Sopikaa tärkeille tavaroille oma paikkansa.
- Kysy näkövammaiselta tarvitseeko hän tukea.
- Anna näkövammaisen itse toimia!

LINKKI VINKIT

Näkövammaisten liitto ry:n sivuilta löytyy lisää tietoa näkövammaisuudesta. Onkin hyödyllistä tutustua liiton sivuihin huolella.

<http://nkl.fi/fi/etusivu>

Oikopolkuja Näkövammaisten liitto Ry:n sivuille:

Näkövammaisuudesta: <http://nkl.fi/fi/etusivu/nakeminen>

Opetus: http://nkl.fi/fi/etusivu/palvelut_nakovammaisille/opiskelu/lapsen_koulunkaynti/vinkkejä-opettajalle

http://nkl.fi/fi/etusivu/palvelut_nakovammaisille/opiskelu/korkea-asteen-opinnot/vinkeja-opettajalle

http://nkl.fi/fi/etusivu/palvelut_nakovammaisille/opiskelu/ekosalkku

Esteettömyys:

<http://nkl.fi/fi/etusivu/esteettomyysratkaisut>

Kohtaaminen:

<http://nkl.fi/fi/etusivu/nakeminen/kohtaaminen>

Opastaminen:

<http://nkl.fi/fi/etusivu/nakeminen/kohtaaminen/opastaminen>

Näkövammaisten liitto ry:n julkaisemia videoita:

Näin opastat turvallisesti

<https://www.youtube.com/watch?v=Yggeg1FWs9U&feature=youtu.be>

Näin kohtaat näkövammaisen

<https://www.youtube.com/watch?v=a1zURqkkU38&feature=youtu.be>

Erilaiset näkövammaat, Ekosalkku

<https://www.youtube.com/watch?v=kNZ2i3uLda0&feature=youtu.be>

Kuvailun merkitys, Ekosalkku

<https://www.youtube.com/watch?v=vxtUuRGGsZM&feature=youtu.be>

Oppitunnilla

<https://www.youtube.com/watch?v=4YOZwHjBwLU&feature=youtu.be>

Apuvälinemyymälä Aviris: (Tietoa apuvälineistä ja niiden käytöstä)

<https://www.aviris.fi/fi/etusivu>

Celia-kirjasto (Täältä löytyy erilaisia äänitteitä ja pistekirjoja)

<http://www.celia.fi/>

Vapaa-aikaan

<https://wiki.isosten.net/wiki/Etusivu>

<http://www.silmatera.fi/nakkarila/koulutielle/kouluikaiset-lapset/>

Suosittellemme tutustumaan myös **Näkövammaiset lapset Ry:n** nettisivuihin

<http://www.silmatera.fi/>

LÄHTEET

Kirkkohallitus i.a. Saavutettavuus - osallisuus, yhdenvertaisuus ja esteettömyys.

<http://sakasti.evl.fi/saavutettavuus>

Näkövammaiset lapset ry i.a. Näkkärilä . www.silmatera.fi/nakkarila

Näkövammaisten liitto ry i.a. <http://nkl.fi/fi/etusivu>

Malm, Marita; Matero, Marja; Repo, Marjo & Talvela, Eeva-Liisa 2004. Esteistä mahdollisuuksiin – vammaistyön perusteet. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Poussu-Olli, Hanna-Sofia & Keto Leena 1999. Näkövammaisuus. Perustietoa näkövammaisuudesta, näkövammaisten opetuksesta ja koulutuksesta. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja B:66. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos.

Suutarla, Ari 2006. Näkövammaiset rippikoulussa. Teoksessa Kuusi, Riitta & Porkka, Jouko (toim.). Yhtä paljon kaikille ei ole yhtä paljon kaikille. Erilaiset oppijat rippikoulussa. Kirkkohallituksen julkaisuja 2006:2. Helsinki: Kirkkohallitus.

Österlund, Marjatta & Hännikäinen Tarja 2002. Näkövammaiset oppilaat yleisopetuksessa. Teoksessa Terhi Ojala (toim.) Kohtaamisia koulupolulla. Kasvun ja oppimisen tukeminen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Haastattelut

Helvi Lähteenmäki. Diakoni. Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä.

Hannele Airola. Nuorisotyönohjaaja. Sauvo-Karunan seurakunta.

Riikka Saloranta. Nuorisotyönohjaaja. Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä. Piikkiön seurakunta.

Kiitokset

Haluamme kiittää työelämän yhteistyökumppaniamme Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymää ja erityisesti sen nuorisosihteereitä Marja Ruusua ja Tiina Karpista, jotka ovat toimineet yhteyshenkilöinä tällaisen prosessin ajan.

Lisäksi haluamme kiittää kaikkia haastateltuja henkilöitä. Ilman heidän asiantuntemustaan ja kokemuksiaan näkövammaisten parissa toimimisesta vihkomme olisi jäänyt suppeaksi.

Kiittäen Lauri Marjamaa, Kalle Peranto & Susan Rinne

Lähetä rohkeasti palautetta vihkosta tekijöille sähköpostiin:

etunimi.sukunimi@student.diak.fi

Liite 2: Haastattelun lupalappu

HYVÄ RIPPIKOULUN KÄYVÄ NUORI JA HUOLTAJAT

Olemme kolme nuorisotyönohjaaja (amk) opiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulun Pieksämäen toimipisteestä. Olemme tehneet opinnäytetyönämme rippileirien työntekijöille tarkoitettuna ohjevihkon, jonka tarkoituksena on auttaa työntekijöitä huomioimaan näkörajoitteisen nuoren tarpeita rippikoulussa siten, että nuori pystyy osallistumaan rippileirille täyspainoisesti. Ohjevihko tehdään yhteistyössä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän kanssa ja sitä käytetään yhtymän leireillä kesällä 2016.

Pyydämme lupaa haastatella näkörajoitteisia nuoria heidän kokemuksistaan rippileiristä ja siitä, kuinka heidän tarpeensa on leirillä huomioitu. Antamalla luvan haastattelulle, antaa samalla luvan käyttää haastattelua osana ohjevihkon kehittämistä ja opinnäytetyön raporttia. Haastateltujen nuorten henkilöllisyys suojataan siten, että nuoren nimi ja leiri, johon he ovat osallistuneet, eivät tule esille ohjevihkossa tai raportissa.

Terveisin Lauri Marjamaa, Kalle Peranto & Susan Rinne

Rastittakaa haluttu vaihtoehto:

Annan luvan haastattelulle ____

En anna lupaa haastattelulle ____

Nuoren nimi: _____

Nuoren allekirjoitus: _____

Huoltajan allekirjoitus: _____

Lisätietoa: Lauri Marjamaa,

Puh: 0440343687

Sähköposti: lauri.marjamaa@student.diak.fi